

## Însemnări la liziera cuvântului de putere

În cadrul proiectului „*Valorificarea identităților culturale în procesele globale*”, lucrarea *Mentalități, retorică și imaginar în secolul al XVIII-lea românesc. Cărțile de blestem* prezintă, în formulă structurantă, rezultatele cercetării despre *blestem*, în expresia lui cultă ori populară, relaționat norme juridice.

Lucrarea apare la Editura Muzeului Național al Literaturii Române, în Colecția *AULA MAGNA*. Conducătorul științific al acestui proiect prioritar al cercetării academice românești este un nume notoriu în cultură: Academician Răzvan Theodorescu. Literatura română veche recunoaște în numele autoarei Laura-Eveline Bădescu slujitorul fidel<sup>1)</sup>, recomandând-o cvadruplei exigențe: vocație, știință de carte, pasiune, tenacitate.

Se pare că proferarea blestemului a început odată cu deprinderea omului de a purta armele cu două tășuri: de apărare și de atac. Calitățile justițiare și de protecție îndrituiesc îndelunga lui exersare. O imersiune în „avatarurile istorice” ale practicii blestemului conduce, mai adânc de *Deuteronom*, la cea dintâi atestare, în spațiul mesopotamian, în mileniul al III-lea a. Hr. (*v.Repere diacronice* în capitolul al II-lea al lucrării.) Dar și acolo, prezența lui în formă standardizată deja presupune o exersare cu mult anterioară.<sup>2)</sup> Formule vechi ale blestemului, stereotipia lui specializată vor fi preluate de creștinism „cu modificări minimale”, cu „asimilări de noi sintagme”, în contextualizări analoge.

Ambiționând normativul, constanta etică și juridică a vieții în societate, motivându-și așadar „dimensiunea instituțională”, blestemul a fost asimilat și adjucecat jurisdicției.

În încrângătura seculară a maledicției („În termenii dreptului canonic, maledicția acoperă generic conceptele blestem, anatema, afurisenie”. V.p.55, dar și delimitarea *carte de blestem* versus *carte de maledicție* de la p. 107) autoarea descifrează „evoluția dinspre actul de magie lingvistică spre documentul cu valoare juridică” (p. 123).

Venind cu un „palmares juridico-administrativ incontestabil”, blestemul (maledicția) afirmă ab initio un limbaj specializat, de parcă s-ar fi născut, ca toate limbajele mari<sup>3)</sup> gata înarmat, precum zeita în armură din capul tatălui său. Oricum, blestemul nu pierde niciodată ocazia în a-și revendica o descendență sacră, un pilastru de sacralitate în proximitatea căruia se împletește frâghia de cuvinte cu aură magică<sup>4)</sup>.

Societatea românească „revendică relativ târziu necesitatea unei producții autohtone de opusuri încadrabile dreptului scris” (p.54). Codului de legi din Apusul Europei îi

corespundea în Principate o diplomatie cutumiară, dar și maledicțiunea, dreptul întreținându-se și din suflul spasmodic al blestemului. Maledicțiunea, proliferând în secolul al XVIII-lea, va dobândi statut de *document juridic*; în justiția laică însă, jurământul va câștiga întâietate, excedând maledicțiunea. În evoluția dreptului românesc s-a renunțat treptat la elementul bisericesc și cutumiar, păstrându-se însă partea de ornament „cu impact asupra mentalității românești”. De pildă, la concurența dintre *cartea de blestem* și cea de *jurământ*, cea de a doua, adaptându-se ca procedură, „a supraviețuit până astăzi în cadrul oficial” (p.91).

Consacrată demersului științific, într-un limbaj specializat, cartea abundă în delimitări riguroase, evaluări, taxonomii specifice universului de discurs. Cuvintele sunt zidite, nu însăilate, nu dai peste o vocabulă căreia să-i găsești o mai bună poziționare, relaționare contextuală.

Incitantă este „înștiințarea” care ne întâmpină la pagina a doua a cărții: „Punctele de vedere exprimate în lucrare aparțin autorului și nu angajează Comisia Europeană și Academia Română, beneficiara proiectului”.

Gândim: ni se propune oare un demers rebel? Cu atât mai bine – zicem – dacă va fi fundamentat științific, lectorul mileniului în curs fiind echipat aseptice, imperturbabil la agresivitatea maledicției, la genunea cu care aceasta îl ispășește. Căci lectorul nu înțelege exact precauția protocolară în exces a autoarei în a nu deranja confortul academic mentalitar, nu găsește ușor *capetele* cu pricina. Unul dintre acestea ar fi: „Astfel de documente” (țintuite în blestem, n.n., P.P.) ilustrează doar parțial această țară ce a contribuit la alcătuirea unui imaginar violent al românilor” (p.92). Este cât se poate de firesc ca, într-o lume antrenată în tornada violențelor, într-o vreme când „moartea este odihna săracului”, imaginarul s-o urmeze. Aproximările de față se justifică de vreme ce exonerarea de blestem este privită cu satisfacție: „...aceste dezlegări de blesteme ne apar ca marcaje ale unei justiții cutumiare practică cu sânguință (lăudabilă) de preoții ortodocși” (p.96). Discursul consemnează aserțiuni incriminatoare: „...refuzul înhumării a străbătut veacuri și civilizații marcând puternic sensibilitatea populară, căci era semn de început al monstruosului și bestialității ce nu putea genera la nivel superior decât o răzvrătire împotriva condiției umane și a oricărei religii, de vreme ce supliciu despărțirii sufletului de trup era prelungit atroc” (p.146). Logica argumentării capătă valențe noi, presărând interogații ca

pentru sine, dialogul cu sine însuși. Reflexivitatea glisează vădit către un climat al eventivului, de parcă exegetul și-ar tatona propriul jurământ de credință.

Lectorul s-a distanțat însă de implicațiile adânci ale blestemului. Laicizându-se, strămtorându-se sufletește, el este vrăjit de „ambalajul” sonor, de elocuție, iar imprecizia maledicției o ignoră; el nu zice ca altădată străbunul roman: *totus tremo horreoque*<sup>5)</sup>. Sondând savant disponibilitatea artistică a domeniului de expertiză, ostracizarea sufletului, anatimizarea nu îl ating de parcă ar aparține altei lumi și nu aceleia care ne *lumește*<sup>6)</sup>. Ce delir de afurisenie, ce literatură!, spunem astăzi, detașați și secularizați. Dar ce tremur prin oase nu numai pentru trăitorul secolului al XVIII-lea, ci și pentru cel ce citește cu luare aminte blestemul<sup>7)</sup> și nu prin ecranare estetizantă, în gamă majoră, de tipul: *Che bella voce!*<sup>8)</sup>

### Note:

1 Vezi, minimum, ... și au scris carte ... *Eseu asupra epistolei medievale în literatura română*, Ars docendi, 2003.

2 Și, în același timp, demonstrează cât de neschimbați suntem în determinantele noastre umane și spirituale.

3 limbajul filosofic, spre exemplu, spune Gheorghe Vlăduțescu.

4 În sintagma *sacralitatea blestemului* vocabula primă poartă cele două înțelesuri ale etimonului latin: „sfânt”, *sacrae aedes* – „lăcașul sfânt al zeului”, „templu”, dar și „nelegiuit, blestemat”, *sacer esto* – „blestemat să fie”, se spunea despre fiul care-și lovea părintele.

5 „mă cutremur tot și mă îngrozesc”.

6 Naum Râmniceanu: „face să se lumească psalmii cei aprigi”.

7 Iată un exemplu, un „biet” exemplu: „Fie ca trupurile lor să fie blestemate. Să le fie blestemat capul și mintea. Să le fie blestemați ochii și frunțile. Să le fie blestemate urechile și nasurile. Să fie blestemați pe câmpuri și pășuni. Să fie blestemați în gură și în gât, blestemați în piept și în inimă, blestemați în burtă, blestemați în sânge, blestemați în mâini și picioare și în fiecare din membrele lor. Să fie blestemați atunci când intră și ies. Să fie blestemați în orașe și palate. Să fie blestemați pe străzi și în piețe. Să fie blestemați când dorm și când sunt treji, când pleacă și când se întorc, când mănâncă și beau, când vorbesc și când tac. Să fie blestemați pretutindeni și tot timpul” (p.72).

8 Exclamă entuziasmat de terifianta canonadă „ideologul adaptării”, protejat de iadul din afara tranșelor în care se cuibărește.



**Consacrată demersului științific, într-un limbaj specializat, cartea abundă în delimitări riguroase, evaluări, taxonomii specifice universului de discurs. Cuvintele sunt zidite, nu însăilate, nu dai peste o vocabulă căreia să-i găsești o mai bună poziționare, relaționare contextuală.**

## Festivalul Național de Literatură „Marin Preda” Ediția a XIV-a, 25-26 septembrie 2014

Consiliul Județean Teleorman și Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Teleorman, în parteneriat cu Direcția Județeană pentru Cultură Teleorman și revistele: „Luceafărul de dimineață”, „Argeș”, „Bucureștiul literar și artistic”, „Litere”, „Pro Saeculum” și „Caligraf”, organizează **Festivalul Național de Literatură „Marin Preda”**, ediția a XIV-a, ale cărui manifestări finale se vor desfășura în zilele de 25 și 26 septembrie 2014, la Alexandria și la Siliștea Gumești.

Festivalul își propune să descopere și să promoveze prozatori de talent, care nu au debutat în volum. Concurenții vor trimite **1-3 proze scurte**, care pot avea în total 20 pagini. Vor fi acordate următoarele premii:

- **Premiul „Marin Preda”** și Premiul Revistei „Luceafărul de dimineață” (în valoare de 900 lei);
- **Premiul I** și Premiul Revistei „Argeș” (în valoare de 700 lei);
- **Premiul al II-lea** și Premiul Revistei „Bucureștiul literar și artistic” (în valoare de 600 lei);
- **Premiul al II-lea** și Premiul Revistei „Litere” (în valoare de 600 lei);

- **Premiul al III-lea** și Premiul Revistei „Pro Saeculum” (în valoare de 500 lei);

- **Premiul a III-lea** și Premiul Revistei „Caligraf” (în valoare de 500 lei).

Prozele scurte premiate vor fi incluse într-un volum, ce va fi lansat în cadrul manifestărilor finale ale festivalului; de asemenea, vor fi publicate de revistele partenere.

Concurenții vor trimite prozele scurte pe suport de hârtie, culese cu font 12 (Normal, Times New Roman, 1.5 Space), **în câte 7 (șapte) exemplare**, semnate cu un scurt motto, același motto figurând și pe un plic însoțitor, în care va fi introdusă o fișă cu datele de identificare ale autorului: numele și prenumele, data și localitatea nașterii, adresa poștală, adresa de e-mail și numărul de telefon mobil, precum și un CD cu textele trimise, inscripționat cu același motto.

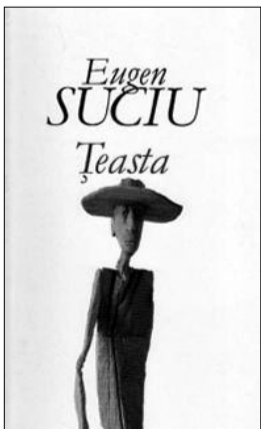
Lucrările pentru concurs vor fi trimise, **până la data de 5 august 2014**, pe adresa: **Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Teleorman**, str. Ion Creangă, nr. 52-54, 140056 – mn. Alexandria, jud. Teleorman, cu mențiunea „pentru concurs”.

Mircea Bârsilă



Mircea Bârsilă

**Sinceritatea pe care o promovează Eugen Suciul este distilată de două ori, în retortele reflexivității și, respectiv, în cele ale sensibilității, spre a optimiza, astfel, obținerea unui „mesaj omenesc” – simplu, direct, profund și firesc.**



CRONICI

Noul volum de poezii al lui *Eugen Suciul*, publicat la editura *Tracus Arte* (2013), este intitulat **Teasta**. Justificarea acestui titlu laconic și enigmatic o aflăm în poemul *Prin sălcii*: „poemul nu umblă prin târguri/umblă prin **teasta** tăcută/acolo unde pulsează/perfecțiunea ironică a umbrei/umbra cu tabieturile ei;umbra cu apucături metafizice/la amiază”(s.n.). Așadar, **teasta** este locul în care viețuiește poemul, bucurându-se de înrudirea sa cu umbra, întrucât *scrierea* are înțelesul de *umbră a trăirii*.

Volumul este alcătuit din două cicluri: *Aromă și ticuri* și *Frica și cuvintele*. Dacă poeziile din primul ciclu, înzestrate cu nuanțe autobiografice, amintesc sub mai multe aspecte de tipul de expresivitate a celor din etapa de până la **Motanul** (Editura Cartea Românească, 2011), cele din cel de-al doilea ciclu – cu un titlu existențialist – se caracterizează prin grija autorului de a concentra discursul spre a oglindi cu maximă fidelitate crisparea interioară, starea de exil interior asumată ca „infracțiune” existențială.

Cele două cicluri au în comun – între altele – o severă disciplină a discursului și o stare afectivă ce lasă impresia că textele au fost elaborate în orele de mahnire ale autorului, marcate de o mare combustie lăuntrică. Este vorba de acele ore în care *cerebraliitatea* (luciditatea – convențională, apolinică), dependentă de motivul *creierului* și cel al *testei*, decade la statutul de „călfă de mântuială” a unei amare poftă de plâns generate de felurite încercări cu valențe metafizice: „călfă de mântuială/a unei poftă de plâns/creierul meu se prelinge ca fumul papal/deprins/cu această exigență imprevizibilă/mă mulțumesc să-i iau zodiacului vorba din/gură/și/să răsucesc încet cheia/sunt singur/vei crede că ți-am șoptit te iubesc/de fapt/n-am mai plâns din copilărie” (*Bernis – aprindere de plămâni*). Noutatea poeziilor din primul ciclu constă într-o deschidere mai mare, acum, spre frământarea interioară, precum în acest autopotret („Cunosc un calorifer posac./Pe mine nu mă vizitează/decât poezia și spaima./La 60 de ani/încă mă fascinează marile teme/: iubire. ură. singurătate./ la 60 de ani/cineva în lacrimile mele/izbește cu ciocanul/păianjenul din colțul camerei/iar mă iubește cu voce tare/sunt orașul/locuit de o pisică neagră/pe care nu mai am chef s-o răsfăț/la 60 de ani/încă mai scot femeia din mână/șiindcă știu ce e viața mea:/70 la sută apă/și 30 la sută/ nevoia de a sufla în urechea Ofeliei/o vorbă de duh (p. 13), și într-o altfel de relaționare a atitudinii ironico-realiste, cerebrale, și a stărilor afective cu valențe grave. Copilăria, părinții („acu stau cu mama în casă/o ajut să scoată ușa din țâțână” - *Apă: ce cuvânt*), melancolia („mă răstem la Ofelia/ și la chipul nebun al melancoliei”), frica, plânsul, însingurarea, inclusiv însingurarea a cărei ramă este iubirea, sunt motive ce beneficiază de vocația reflexivă a poetului, care facilitează transformarea evocării și a sentimentelor în viziune poetică. În poezia *Noaptea florida tangoul*, arborele genealogic a dat, în anul acesta, „încă trei versuri”. Cel de al treilea este despre „sângele tatei pe care mama îl ține în brațe ca pe o minge uriașă” și care, în cazul pronunțării unui cuvânt *sincer*, „începe să schelălăie îngrozitor”: „vă implor/ nu pronunțați un cuvânt sincer/șiindcă sîngele tatei/pe care mama îl ține în brațe/ca pe o minge uriașă/începe să schelălăie îngrozitor”. Această imagine – excepțională! - realizată în registrul „absurdului” de tip suprarrealist, cu nuanțe expresioniste, este plasată în finalul poeziei. Secvențele care preced respectiva imagine contribuie, în succesiunea lor, la amorsarea discursului care se încheie, așadar, cu o „explozie”. Procedul suprarrealist este utilizat și în realizarea imaginii din finalul poeziei *Gutuia*, din cel de-al doilea ciclu: „Azi-noapte la masa din bucătărie/am stat față în

Orele de mahnire

față/cu o gutuie//ne-am privit îndelung în ochi/a trebuit să-mi plec capul//ca să scap am încercat/să-i fac o aroganță motanului//nici n-a clipit//ca să scap/mi-am aruncat ochii pe fereastră// rezemată de zid/călare pe bicicletă/era urechea lui Van Gogh”. Poezia *Gutuia*, una dintre cele mai frumoase din acest volum, este reprezentativă și în ceea ce privește meșteșugul lui Eugen Suciul de a obține efecte maxime cu un număr mic de cuvinte, de a esențializa, așadar, viziunea poetică. Sub semnul verosimilului cu accente onirice, imaginația și capacitatea de a percepe concretul acționează una asupra celeilalte, în procesul de revelare a unei alte realități, transcotidiene. În constituirea ei, elementele aflate în cadrul vieții zilnice (masa din bucătărie, gutuia, motanul, fereastră, zidul) sunt transferate, pe rând, într-o altă dimensiune, prin anularea raporturilor diurne (firești) ale subiectului liric cu ele, în scopul propulsării în prim-plan a unei tulburi stări lăuntrice.

O altă poezie antologică este cea intitulată *Temperament ortografie hazard – rugbi de prințesă*: „Eu nu fumez nu beau/nu sunt nerușinat/zice dracul/zice rățoiul flașnetă//nu fumez și beau/zice orașul/zice pisica cerului/zice basmul negru//pe granița asta subțire/viața și cinismul/mășăluiesc de o vreme/umăr la umăr/nerușinate/ca șușoteala peștișorilor japonezi/din bigudiurile doamnei//(de patru ierni la mine în cameră/lumina/scuipă cheaguri de sânge)/da zice îngerul da/dar uite nici poemul asta/nu se repede/să-ți mănânce mâinile”. Poetul lasă cuvintele să se rotească în jurul verbului „zice” și să se bucure de voluptatea sa de a fantaza. Informația închisă în paranteză, referitoare la cheagurile de sânge pe care le lasă lumina, de patru ierni, prin cameră, și mirarea îngerului generată de faptul că nici acest poem nu l-a lăsat pe autor fără mâini (!), deviază mesajul din fâgașul fantezist spre unul grav ce vizează condiția deloc fericită a subiectului liric în ipostaza de poet, adică de posibilă victimă a ferocității propriilor poeme. Poemul blajin, lipsit de ferocitate, este unul nereușit? Este lipsit de „vitejie”? Întrebările sunt, desigur, retorice. Le întrebuițăm, totuși, spre a sublinia faptul că motivul *poemului* (slab, debil, neizbutit) și cel al *cuvintelor* au o pondere specială în acest volum, vădind obsesiile în materie de „ars poetica” ale autorului: „Ba semăn cu Discobolul/ba cu spinarea încordată/a unui poem neizbutit”( *Niciodată nu-i bine*); „Înconjurate de nimic/și de spaimă/unele cuvinte/îmi par lipsite de vitejie//frica/naște halucinații/năluci care mai apoi/se încarnează/în ființa tăcută a mohirilor/când simte asta/ghionoaia/iese din bejideuca ei/și pleacă/cu tot satul la subsuoară/rămâne o apă/care se bea singură” (*Frica*); << poemul cel mai slab/cel mai debil/poemul cu batic/eu simt nevoia să-l resuscitez”( *Cu mâna întinsă*).

Tăgăduirea *sincerității* („vă implor/nu pronunțați un cuvânt sincer”) este, în poezia lui Eugen Suciul, doar o eschivă auctorială pe considerentul că sinceritatea, în poezie, a ajuns o atitudine anacronică. În fapt, poetul respinge acele aspecte care compromit adevărata sinceritate: patosul facil, revărsarea haotică (feminină!) a sensibilității și, totodată, cu expresia lui Ion Barbu, „poezia leneșă”. În locul spontaneității elementare este preferată spontaneitatea construită, care, cum bine se știe, este una dintre mărcile rafinamentului afectiv și intelectual. Sinceritatea pe care o promovează Eugen Suciul este distilată de două ori, în retortele reflexivității și, respectiv, în cele ale sensibilității, spre a optimiza, astfel, obținerea unui „mesaj omenesc” – simplu, direct, profund și firesc. Cităm integral, spre ilustrare, două poezii cu valoare de model impecabil în orizontul poeziei scurte în care se mizează pe concentrarea mesajului: „Schisme tăcute/între porumbei și frunziș//în pervaz/ câteva firimituri/îi permit

creierului/să se odihnească „în eroare”//un soare mic/venit din fântână/a pătruns în odaie//când te oprești/din plâns/ nu se mai înțelege nimic” (*Umbra*); „Prea multe orgolii/în ultima vreme/mi-au ciuruit sacoul și inima//pe aleile proaspete – verzi/cu palmele îmbibate de spaimă/prea des pășesc de o vreme/în urma sicriilor//în convoi se aud voci/ „nu mai plânge/după tine n-o să plângă nimeni/pantofii tăi au toc?”//trei sute am dat pe ei/ și mă simt foarte bine”( *În ultima vreme*). Aceste calități ale mesajului – firescul și profunzimea – sunt dependente de echilibrul dintre unda emotivă și luciditatea auctorială, echilibru ce exprimă, sub semnul poeziei mari în cazul de față, armonizarea celor două componente inseparabile.

Eugen Suciul este un maestru al lirismului obținut prin fuga de liricizare, prin abaterea voită de la acest proces, iar plăcerea de a-i lăsa cititorului impresia că face poezie la rece este o strategie – de factură cinică! – de abatere a atenției de la faptul că în poezia sa cerebralitatea camuflează un intens și incomod freamăt metafizic.

Traian Gărduș – 75

În luna mai a acestui an, pe 26, trubadurul Traian Gărduș împlinește 75 de ani.

Celebru profesor de limba engleză din Pitești este, așa cum o dovedesc volumele pe care le-a publicat, un poet remarcabil în orizontul poeziei fixe (sonetul și rondelul) și un rafinat epigramist.

De zece ani, Traian Gărduș locuiește în Canada, de unde revine, an de an la Pitești, orașul vieții sale, și în apartamentul pe care nu l-a vândut și unde, în mai multe seri, doamna Nazica, soția sa, eminentă profesoară de pian, ne-a făcut să credem adesea că, timp de o oră sau două, Viena s-a mutat la Pitești.

În timpul vacanțelor petrecute de Traian, aici, la Pitești, de-a lungul celor zece ani de „exil”, ne-am încumetat să scriem o carte de sonete intitulată *Sonete bahice*. Le-am scris – de obicei, noaptea – prin câteva crășme din centrul acestei urbe: *Andrada, Tehnic Club, La Rechinu’ și Tezeu*. Cartea va fi definitivată în noua vacanță – din iunie – a „canadianului”.

Anul trecut, i-am trimis lui Șerban Foarță textele din *Sonete bahice*, iar Măria Sa, prompt și, mai ales, generos, ne-a făcut cadou un sonet pe care îl vom folosi ca „Preambul” și pe care îl reproduc mai jos. Așadar, prima pagină a bahicelor noastre sonete este (va fi) magistrală!

M.B.

Ripostă amicală

**Când ne apucă în vreo crășmă chinu’  
Imaculatei faceri, un sonet  
Începe-a se ivi, cu sunet net,  
În fumegaiul bombei La Rechinu’;**

**Pe când el desfășoară-se ca inul  
Ariadnic, la Tezeu, – cam desuet  
E chiar Theseus, pentru un duet  
Înlabirintizat din greu de vinul**

**Băut... În timp ce nimfe umplu strada,  
La care ne zgâim, de la Andrada  
Sau de la Tehnic Club, și-am vrea, sub duș,**

**Ca-n filmele 3x, cu, baremi, una  
Să fim acum când iese-n luciul luna,  
Noi cei subscriși, Bârsilă și Gărduș.**

ȘERBAN FOARȚĂ

# Ultimul mohican dintre prozatorii șaizeciști ai Câmpiei Dunării

În fond, Mihai Vișoiu este un autentic prozator șaizecist, și asta nu doar după vârstă, dar și după debutul în revistă. N-a avut însă destinul congenerilor săi din mânăsa câmpie (epică) a Bărăganului, adică a lui Ștefan Bănuțescu, Fănuș Neagu, Constantin Țoiu, Ion Băieșu, D. R. Popescu (mă rog, D. R. fiind mai de la vest, dar tot din câmpia română). De ce? Pentru că Vișoiu a făcut presă la cotidian județean, dar mai ales la *Scânteia*, cotidianul cotidianelor partidului comunist. Scria proză cu toată credința, dar mai ales scria zilnic la ziar, ceea ce îl recomanda public în special drept jurnalist, într-o vreme când meseria aceasta era apreciată și temută, corespondentul *Scânteii* fiind temut de multe ori de însuși primul secretar al județului. Așa se face că Mihai Vișoiu era perceput public drept corespondentul *Scânteii* din Bărăgan, mai puțin prozator. Deși era un autentic narator cu biografie de tip american gen Hemingway: născut în mahala ploieșteană, boxer la Galați, jurnalist pe teme de agricultură și deopotrivă pe teme de sport; în manualul de jurnalism al faimosului profesor Mihai Coman, autorul nostru figurează drept exemplu și bibliografie obligatorie la capitolele de știri sportivă și de reportaj de la un eveniment internațional.

Acestea fiind circumstanțele vieții și carierei prozatorului Mihai Vișoiu, el publică acum, la 75 de ani, volum după volum, cu structuri diferite, tocmai aici ieșind în relief și calitățile, ca și minusurile autorului, dar cu – de multe ori – cam aceleași texte; după modelul congenerului său Fănuș Neagu, acesta fiind de altfel prieten de-al său, cu care seamănă și în privința caracterului, Vișoiu fiind un om de o mare sensibilitate pe care o ascunde, pozând în dur și colțos, făcându-și „autoportretul” într-un *Testament* literar și nu numai: „...nea Mișu care nici înainte n-a fost tovarăș, nici acum domn, care a intrat în piață nu cu legitimația de ziarist, ci cu bani în buzunar, cu bună ziua, să trăiești și să-ți dea Dumnezeu sănătate”. Și mai lasă vorbă fiicei sale prin acest testament de om care dorește să fie dus la loc de veci în sicriu închis, pentru a nu putea nimeni să se laude că l-a văzut mort pe Mihai Vișoiu: „În ce privește pomenile, să mi le faci în continuare așa cum mi le-am făcut în viață de douăzeci de ani, la azilul de bătrâni, singurul loc unde am fost așteptat de Paști și de Crăciun ca unul de-al lor, care le cunoaște suferințele. Perverșii, jucătorii de alba-neagra să se respecte și să nu încerce să se dea ca foști prieteni cu nea Mișu. Mișu, Mișu cel care s-a născut pe Malu Roșu și a zis de câte ori a ajuns în mahala bună ziua și sărut mâna la țigani și români deopotrivă, îi așteaptă pe apărătorii lui, oamenii străzii și ai necazurilor, să scuipe lichelele care vor încerca să facă pe artiștii și pe îndurerății...”

Cel mai recent volum al său se numește *Viață cu lupi, bani și moarte* (Editura Axis Libri, Galați, 2014) și cuprinde microschițe, povestiri și nuvele. Ziceam de microschițe? Ce gen este microschița? La Mihai Vișoiu ea este, de obicei, o proză ultracurtă, una aforistică, în nuce. Citez una care-l caracterizează, intitulată *Noi*: „Pe toate pământurile, oamenii numără stelele. Noi, românii, feciori și nepoți de ciobani, cărora lupii le-au mâncat oile, le păzim să nu cadă”.

## Carte nouă

IOAN BARBU

**Diavolul și stewardesa (19+una povestiri sub un titlu adunate)**  
(Editura ROTIPO, Iași, 2013)

Volumul bonomului publicist și prozator de la Vâlcea nu este unitar tematic, dar este unitar stilistic și valoric. Sunt adunate aici, „sub un titlu”, povestiri document despre închisorile comuniste, proze scurte cu acțiune în

Sentința „Stilul e omul” se potrivește mânășă la Mihai Vișoiu. El are darul de crea o lume autentică din doar câteva pagini sau din doar câteva fraze, cu accente orale, frust, după cum e și el ca om, crud la suprafață, ultrasensibil în sine, creează o lume din câteva fraze precum marii graficieni doar din câteva linii. Proza lui este hiperrealistă, ocupând o plajă dinspre reportajul literar până la portretele de personaje reale sau articole care inițial au fost publicate în *Flacăra* în anii '80. O scenă sau o întorsătură de cuvânt sau pur și simplu o replică îi ajung pentru a așterne o microschiță cu un om autentic, dintr-o bucată, o proză fără note false, fără ipocrizii și alte asemenea chestii dubioase și artificiale. Pentru a-l cunoaște mai bine pe prozator, mai citez o microschiță, *Fără umbră*: „După ce l-a lăsat să se încheie la toți nasturii, Sandu l-a apucat de piept și l-a împins la perete până l-a lăsat fără umbră. Îi spunea scrâșnind: - Îți aduci aminte, mă, ce erai? Ai uitat când împărțeam cu tine pâinea mea și foamea ta? Când te-am lăsat în seara aceea singur, ai avut noroc că m-am întors la timp. Ospătarul striga c-a prins un hoț. Băgaseși în sân fața de masă. L-am luat deoparte și l-am rugat: „Iartă-l, nea Costică!” – fiindcă îl cunoșteam. „E amărât, n-are cearșaf. Dă-i două palme l-1”. Mi-a zis să te cărpesc eu. Știa că am făcut box și ar fi vrut să te vadă făcând tumbe dintr-un pumn. Ți-am dat două palme. Așa, de ochii lumii, și te-am scăpat. De ce mă obligi, mă, să-ți amintesc de toate astea, acum, când mi-ești șef?”

O secțiune importantă a cărții o reprezintă povestirile cu boxeri. Personajele din lumea boxului sunt oameni suciți și imprevizibili, dar mai toți oameni cu suflet mare, cu viață personală, cu îndoieli și dureri, cu sentimente amestecate, suferind nespuse că toți căruțașii, șoferii și bătașii din mahalale îi percep și-i așteaptă în ring ca pe niște brute. Preceptele boxului le repetă prozatorul ori de câte ori i se ivește ocazia în cărți și-n existență, reguli pe care le extinde la viață în general: să nu-ți lovești adversarul pe la spate sau sub centură, să nu-l calci în picioare când e căzut, ci să mergi în colțul neutru, să nu te arunci apoi orbește pe el până nu-și pune brațele lumânări (în gardă, adică), iar dacă ieși victorios să nu spui niciodată că l-ai bătut, ci că *v-ați* bătut.

Nu sunt de neglijat textele despre țărani. Este adevărat că acestea sunt mai aproape de reportajul literar decât de povestire sau nuvelă. Aici, Vișoiu pune patos, e aliatul țăranelor în chinul lui milenar, îl înțelege perfect, el i-ar putea răspunde cu frustețea ce-l caracterizează personajului din *Răscoala* lui Rebreanu: „Domnule, eu știu cine e țăranel român!” Ion Băieșu, congenerul prozatorului Vișoiu, a scris cândva o povestire intitulată *Sufereau împreună*. Un bărbat tânăr devenise alcoolic și se lupta din răspuțeri să-și învingă viciul. Promitea și-și promitea mereu să se lase de alcool. Iar soția sa iubitoare era alături de el. Nu-l certa, nu-i făcea reproșuri, dar era sufletește alături de el în lupta aceasta. Sufereau împreună. O serie întreagă de texte despre țărani a lui Mihai Vișoiu ar putea fi oricând strânsă sub copertele unei cărți sub titlul *Sufereau împreună*, de data asta nu tânăr alcoolic

mediul rural, dar și la Paris sau America altele, unele de inspirație istorică, toate cu personaje așezate, nostalgice, melancolice, în mare parte nefericite. Scriitura este una dusă la simplitatea extremă și la maxima concentrare. Nici un cuvânt în plus, nici o lungire de poveste. Lumea e reconstituită dintr-o întâmplare așezată în două-trei pagini. Mai trebuie menționate condițiile grafice de excepție ale cărții, de la formatul atipic, până la designul lui Valentin Pițigoi (cu textul pe două coloane) și grafica pictorială și graficianului Tudor Meiloiu.

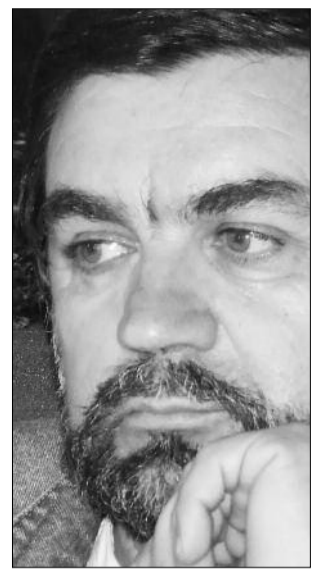
și tânără soție iubitoare, ci ziarist/prozator – țaran. Iată un fragment dintr-o proză apărută în 1986, o proză despre „conlucrarea” dintre țărânie și clasa muncitoare, o proză în care, și în acei ani, Vișoiu pune accent pe uman, pe sufletește: „A mers într-o fabrică unde directorul, un inginer tânăr, se purta cu muncitorii de parcă lucra pe moșia lui. A încercat să rezolve scrisoarea, arătându-i că trebuie să respecte democrația socialistă. Directorul l-a ascultat ce l-a ascultat, apoi a bătut cu pumnul în masă și i-a spus: - Mult v-a mai trebuit să învățați ce este democrația socialistă! Tu, care l-ai băgat în gospodărie pe tata cu forța și l-ai amenințat că-l treci la chiaburi, ai curajul să vorbești de democrație, să-mi dai mie lecții?//Nea Mitică i-a spus că dacă tată-su nu-l asculta, el n-ar fi ajuns inginer și acum director. Inginerul i-a răs în nas: - Te pomenești că vrei să-ți și mulțumesc! Ce, ai învățat tu în locul meu? /.../Nea Mitică s-a ridicat și a plecat. În drum spre oraș, că a plecat pe jos, a căzut. A căzut cum cad ostașii de rând din linia întâi. Odată pentru totdeauna...” Numai și acest fragment ne arată că MV nu e tezig. Cine este vinovat dintre cei doi, cap de țărani sau director de muncitori? Ei?

Mihai Vișoiu este implicat un moralist, tot așa, cum spuneam mai sus, dur la suprafață, profund uman în interior: „S-au bătut până cel mic a uitat să mai dea, iar cel mare să mai sufle./Cel mic și-a adus aminte că sunt frați și-a aflat mila./A dat să-l ridice și i se părea mai greu decât știa el. Acum era moale de parcă nu mai avea oase. Moliciunea asta l-a speriat. L-a luat cu frig./A strigat:/- Suntem frați, Petre, să nu mori, mă, avem copii!” Atmosferă care te trimite înapoi la Abel și Cain, la Romulus și Remus etc.

În povestirea care dă titlul volumului – *Viață cu lupi, bani și moarte* – un casier cu banii de Crăciun ai muncitorilor de pe-un șantier, traversează într-o noapte o pădure într-o sanie trasă de un cal. La un moment dat, este atacat de o haită de lupi. Omul a aprins bancnotă după bancnotă, în ordine crescătoare, de la cea de o mie de lei până la cea de cinci mii, să sperie fiarele, dar până la urmă este răpus: „A treia zi de Crăciun, de Sfântul Ștefan, în locul unde-l hărtăniseră lupii, jandarmii au găsit cataramele în care ținuse banii, tocurele cu blacheurile strălucind în soare de la bocancii pe care de doi ani își zicea c-o să-i schimbe, că o să-și cumpere alții și multe zdrențe. Toate cu cenușa rămasă în urma banilor arși”. O tragedie exemplară într-o singură pagină de carte.

Dar, de departe, cea mai bună povestire din volum – dacă nu din toată opera lui Mihai Vișoiu – este *Dragoste mare cât o cruce*, povestire de dragoste din mahala, pentru care Eugen Barbu, de pildă, dacă a cunoscut-o, l-a învidiat până la moarte. Povestirea românească de dragoste din mahala perfectă? Este aceasta a lui Mihai Vișoiu.

Mihai Vișoiu este un epicureic, unul care a cunoscut viața în extremele ei, alegând desigur ce-l poate face fericit pe un om, este și un tip moral, de caracter, și, în fine, un prozator inegal, necunosător impecabil al compoziției narative, dar salvat de un talent nativ ieșit din comun.



**Spectacolul literaturii**

**DUMITRU AUGUSTIN DOMAN**



**Nu sunt de neglijat textele despre țărani. Este adevărat că acestea sunt mai aproape de reportajul literar decât de povestire sau nuvelă. Aici, Vișoiu pune patos, e aliatul țăranelor în chinul lui milenar, îl înțelege perfect, el i-ar putea răspunde cu frustețea ce-l caracterizează personajului din *Răscoala* lui Rebreanu...**



**lector**

## Aurel Sibiceanu

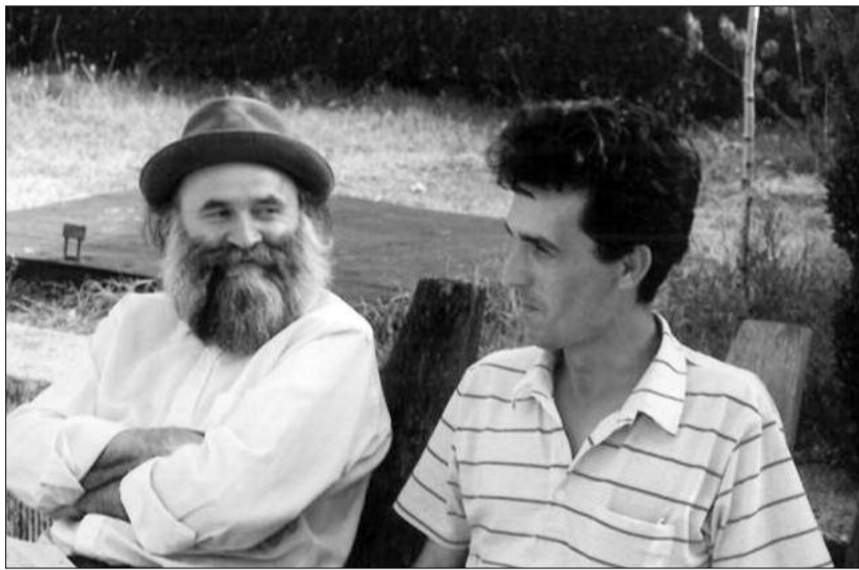


*Glorioșii ani ai ratării*

## TRAIAN SECARA – UN PICTOR ÎN ARCADIA

Într-o viață întâlnești oameni cu care te identificezi atât de mult încât îți pare că îi știi dintotdeauna, că ai copilărit cu ei, că ai trăit aceleași bucurii și necazuri. Așa se face că nu mai pot fixa în timp, anul în care l-am cunoscut pe Traian Secara, pictorul cu barbă uriașă, a la Tolstoi, și repede intrată în mitologia orașului nostru. Să fi fost 1979, anul în care ne-am cunoscut, 1980, cine mai știe? Știu doar că l-am întâlnit pe stradă, în compania lui Tită și Marin Tudor. Cei doi amici ai mei au făcut prezentările, apoi toți patru am mers în biroul pictorului, la Galeria de Artă, unde lucra ca muzeograf. Iute am devenit „de-al casei”, am cunoscut tot personalul Galeriei și am fost ca o familie. Fiul meu Alexandru a copilărit cu Ionuț, fiul doamnei Mariana Ștefan, muzeografa harnică și mereu optimistă. Doamna Boată, cealaltă muzeografă, ne aducea, din când în când, plăcinte făcute în casă, ne asculta of-uri și ne dădea sfaturi.

Traian Secară  
și Titus Maxus



Cu timpul, biroul pictorului a devenit neîncăpător – mai toți boemii notorii ai urbei ne strângeam pentru a face lecturi, pentru a discuta despre câte în lună și stele, adesea și gustând, cu măsură, diverse lichide bețive. Baștina lui Traian era Bihorul. După terminarea liceului, pentru scurtă vreme a fost profesor-suplinitor, apoi student al „Institutului de Arte Plastice București”, în clasa maestrului Corneliu Baba, despre care ne vorbea cu venerație. Om înalt de stat, bine legat și rubicund, pictorul era și este un om cumpătat. Mânca puțin și fără carne, se mulțumea cu cele câteva cămăși, cu o pereche de blugi și câteva perechi de pantaloni și cu două, trei sacouri. Pentru iarnă avea un mîntean tradițional, din Biharia, de lână, care-l făcea și mai exotice!

Traian vedea în lume o eternă bucurie, avea o rezervă nebănuită și aproape nesfârșită de încredere în oameni, cu toate că mulți îl dezamăgiseră cu asupra de măsură. În câteva rânduri i-am și spus că acordă prea mult credit unor inși fără onoare, că își rupe timp prețios pentru oameni care nu mai pot fi recuperați. „Apăi, dacă-s întocmit după chipul și asemănarea Lui Dumnezeu, dacă Fiul Său, care mi-i și mie frate, a avut și are puterea să-l îmbrățișeze și pe cel mai sordid păcătos, eu de ce n-aș avea timp și răbdare să-l ridic pe un căzut?” Ei, bine, o căzătură l-a lăsat fără casă și o vreme, până ce și-a găsit un acoperiș, l-am găzduit cu bucurie, așa cum l-au mai găzduit și alți prieteni din grup. Cu timpul, mi-am dat seama că Traian trecuse prin multe; o mică parte dintre meandrele neplăcute ale vieții mi le-a și povestit, cu voce mâhnită, așa cum mi-a povestit și de istoria românilor aflați sub pajura bicefală austro-ungară, de silniciile a căror amintire a trecut din

părinți în copii. Nonconformismul și aerul de naiv incurabil cred că l-au salvat pe Traian de multe ori, în relațiile mai delicate cu instituții ale Statului, în care viața l-a pus. Deși nu deranja pe nimeni, se găseau nărozi care să-l pizmuiască și să încerce să-l bage într-un cadru social, pentru că se purta așa cum simțea – liber, neatârnat de vreo convenție comunistă. Ura comunismul fățiș, fără a se teme de represalii, ca noi toți, de altfel. Țin minte că într-o zi, pe când ne aflam pe o terasă, un milițian, scandalizat de părul și bărbile noastre, ne-a atras atenția că nu suntem în rândul lumii și că ar fi cazul să ne ferchezuim ca tot omul. Ochii albaștri ai lui Traian au devenit metalici, l-au împresurat pe organul care aproape a paralizat. „Omule, i-a zis Traian, câtă vreme ne câștigăm pâinea cinstit, adică nu furăm și nu ucidem, nu supărăm pe nimeni cu vorba sau cu fapta, nu ai a ne întreba pe noi de nici-unele.” „Organul” a înghițit în sec și ne-a dat pace. Cum spuneam, pictorul nu era un gurmand, mânca doar legume, orez, cartofi și pește. Așa a reușit să cumpere mii de cărți, din anticariat, de la persoane vârstnice și nu numai, din librării, cărți pe care le expedia lunar unuia dintre frații săi, acasă la el, în Bihor, nădăjduind, ca și Badea Cârțan, să lumineze generațiile viitoare. „Informațiile din cărți te fac liber și responsabil de faptele tale, îți dau ceea ce un regim totalitar îți răpește.” Pictorul avea în gând să mai rămână muzeograf vreo 5-10 ani, după care plănuia să ducă o viață bucolică în baștina sa, în Tileagdul Bihorului, să-și muncească bruma de grădină, să picteze și să îndrume tineretul satului spre carte. „Cândva, zicea, hidra comunistă va fi răpusă chiar de fiii ei și aceștia nu o pot face decât dacă sunt eliberați lăuntric. Și cartea este o cheie numai potrivită pentru descurcarea lacătului robiei!” Îl ascultam cu plăcere, știam că are dreptate, deși în acel context spusele sale păreau cu totul romantice, mai ales că le rostea ritos, prețios aproape.

Traian Secara era și este un colorist excepțional și, deși fusese elev al lui Baba, trăsesse bine cu ochiul și la Ciucurencu, desprinzându-se de ambii pentru a fi el însuși. Picta păsător, din cuțit, uneori cu tubul de culoare, realizând combinații cromatice paralizante în frumusețea lor. „Din studenție folosesc multă culoare, ca materie, zicea, cu toate astea, pentru că am trăit și trăiesc cumpătat, le împrumutam și colegilor culori.” Temele și le culegea din lumea labirintică a florilor, creând flori nemaivăzute, distila semnificativ și hieratic, te lua într-o călătorie în care povestea se făcea culoare și invers. Țin minte o lucrare mare, cred că de doi metri lungime și unul înălțime, care înfățișa „Petrochimia” piteșteană. Toată realizată din negru, ușoare griuri și roșu. A fost, multă vreme, expusă în holul mic al Casei Sindicatelor, căreia i-a și donat-o. Unii au spus că este o lucrare „angajată” politic, pierzând din vedere adevăratul mesaj – infernul industrial și politic, negrul care asuprește, roșu ca o revoltă incipientă. Am avut nesăbuița să-i spun asta unui vizitator ce vedea în pictură angajarea politică a pictorului! Nici azi nu știu cine este persoana căreia „i-am descifrat” pictura, știu doar că la puțină vreme, când m-am nimerit prin „Casa Sindicatelor”, directorul acesteia, dl Apostol m-a întrebat: „Dumneavoastră ce părere aveți despre această lucrare?” O clipă m-am întrebat dacă directorul vrea să știe părerea mea doar pentru că eram în dreptul ei și o priveam, ori pentru că persoana întâlnită de mine îi spusese ce văd alții în lucrare, cu adevărat. Am răspuns: „Pictorul este unul de viitor, dle Apostol, iar

lucrarea este o capodoperă, așa că sunteți un director bogat.” Pictura a fost lăsată la locul ei și a stat acolo mai bine de 23 de ani, după care a fost dusă în depozitul de artă al instituției.

Pictorul ne reamintea, adesea, că uităm de natură și că este ca și cum am uita de noi. Ne propunea să batem pădurile, să ascultăm păsările, să ne lăsăm în iarbă, ca să fim călătoriți de furnici. Cu Traian în frunte, de nenumărate ori „am bătut” Trivalea și alte păduri din preajmă, ne-am oprit în luminisuri, să tăcem pur și simplu, să ținem veritabile cenecluri literare în aer liber. Țin minte că odată s-a iscat o dispută aprigă între Traian Secara și Nelu Durac. Totul a plecat de la Traian, care a pomenit de moravurile și năravurile moldovenilor, prezentate de Dimitrie Cantemir în culori nu tocmai măgulitoare. Moldoveanul din Durac s-a iritat și, la rândul-i, a făcut ironică vorbire despre supușenia românilor ardeleni și, mai ales, despre dreptul seniorului feudal, acela al primei nopți... Traian s-a infuriat și i-a zis moldoveanului: „Te provoc la duel!” Cei doi, oameni în toată firea, de parcă erau înțeleși dinainte, și-au închipuit niște săbii din crengi destul de vânjoase. Intuind ce urmează, am dat să spun ceva, numai că Traian mi-a retezat intenția: „Domnule Sibiceanu, onoarea nu se tranșează decât cu spada!” Și cei doi am pornit un duel pe viață și pe moarte, după ce mai întâi au parcurs ceremonialul de rigoare. Eram mulți de față, printre ei erau și Titus Maxus, George Cârstea, oameni care, har Domnului, încă trăiesc și pot depune mărturie! În timpul duelului ad-hoc, Nelu și Traian și-au dat seama de ridicolul și, mai ales, de pericolul situației, așa că au oferit doar un spectacol ingenios de capă și spadă. Frânți de oboseală, după o vreme, cei doi au propus un armistițiu, urmând ca tărșenia să fie limpezită altădată!

Traian Secara, econom fiind, avea mai mereu un plus de bani, nu mulți, dar destui ca să ne scoată din diverse clinciuri. O întâmplare, legată de împrumuturi, a devenit chiar anecdotală! Într-o zi ploioasă, eram într-un bar, cu Tită, Durac, Tutza, Adrian Bădoiu și Gelu Despa. De vorbit mai era, dar de băut nu prea, că buzunarele ne erau gazde ale vântului! „Eu mai am 300 lei, zice Tită, dar trebuie să-i dau lui Secară, îi sunt dator și azi e scadența. Dar, am o idee, haidem la Traian!” Mergem la Galeria de Artă, îi dăm binețe pictorului creditor și numai ce-l auzim pe Tită: „Domnule Traian, am venit să achit datoria!” „Perfect adevărat, dle Tită!” Datornicul scoate cei 300 lei, îi întinde pictorului, care-i ia, numărându-i, după care Tită întreabă: „Vă mai datorez ceva, dle Secara?” „Nu, zice pictorul”. „Bref, zice Tită, pentru că tot nu mai sunt dator, mă puteți împrumuta cu 300 de lei?” Pictorul nu pricepe ce și cum și simțim cum face socoteli în gând. Văzându-l încurcat, Tită revine, de data asta familiar: „Măi, Traiane,ăștia sunt alți bani, pe care ți-i voi înapoia. Uite, dacă eu îți cer baniiăștia de zece ori și tot de zece ori ți-i înapoiez, se poate spune că e totul în regulă. Asta ar însemna 300x10=3000 lei. Te gândeai tu că o să mă împrumuți cu atâția bani într-un minut și că eu o să ți-i și restitui tot într-un minut?” Pictorul îi întinde, dar tot descumpănit, cei 300 de lei și-l întreabă pe datornic: „Domnu' Tită, da' ce faceți cu atâția bani?” Prâslea zice: „Traiane, uită-te în ochii mei. Crezi că sunt atâta de dobitoc, de nemernic, încât să-ți spun că mă duc să cumpăr „Critica rațiunii pure”?” Ne-am luat rămas bun de la pictor, lăsându-l pradă lecturii, și abia afară ne-am dat drumu' la hohotele de răs, cu greu zălogite...

– va urma –

**Pictorul ne reamintea, adesea, că uităm de natură și că este ca și cum am uita de noi. Ne propunea să batem pădurile, să ascultăm păsările, să ne lăsăm în iarbă, ca să fim călătoriți de furnici.**

## Nicolae Jinga O poezie a sincerității

Senzația de după lectura volumului lui Alexandru Drăghici – *Păsări greșite* (Editura Radical) – gravitează în jurul unei sănătoase, elementare și echilibrate bucurii de a fi, a unei candori nemărginite care-și trage seva din greu definibila identitate ontologică a picăturii de sânge, din capacitatea uimirii în fața dumnezeiescului vieții și neclătinetei imponderabile harice. Până și titlul cărții este de o deschidere ontică rar întâlnită. Nimic expeditiv sau neutru, nimic conjunctural în acest titlu, dimpotrivă, o clară, sigură și inspirată sintagmă definitorie a sinelui poetic, o concluzie, blând disperată desprinsă din actul generos al ființării. Într-adevăr, noi oamenii suntem “păsări greșite” ale bunului Dumnezeu, dar ce miraculoasă greșală! – cu nesfârșită șansă a zborului lăuntric. Deschiderea metafizică a acestui titlu ar trebui să-l soarbă pe poet, în perspectivă, către sferele acute ale problematicii existențialiste ale tragicului îmblânzit prin rostire mântuitoare – pentru că, dincolo de toate, către aceste borne ontologice tinde unda de adâncime a poezicii sale, aflată acum, în prezenta fază expiatoare, între bornele purității amenințate de maculare mundană, între Scyla și Caribda sincerității și artificului tehnic, între hotarele unei vitalități irepresibile, făcându-l, deopotrivă, de neatins prin suflul inefabil și vulnerabil prin ritmicitate în sensul clasic al eufoniei.

Invocațiile vârstei celei dintâi sunt adresate unei întru chipuri fabuloase a empatice proiectări a destinului în propria-i devenire poetică: “Leagă-mă-n cuvinte peste sănii/Pasăre greșită dintre arme”. Semnele unei rostiri orifice, îmbibată de neliniște și totodată de o sațietate a nemărginitului în suspensia clipei, precum la Paul Celan, spre exemplu, pun în valoare sensibilitatea ultragiată de multitudinea sensurilor care scapă evaluării empirice a poetului: “Închid ochii și păsări subțiri/Pironesc depărtarea”. Umbra fabuloasă a tatălui, ca-ntr-o proiecție hamletiană, poate fi însoțită-n țărână prin contopirea de sine în contingenta naturii absolute a cireșilor înfloriți (*Aprilie*). Macedonski și Esenin – dincolo de timpii existenței și de crezurile poetice, ca posibile umbre tutelare ale călătoriei inițiatice, își fac discret și tandru prezența în cadrul orizontului elegiac: “Adio câmpie cu caii tăi singuri!” Solitudinea e condiția de prim ordin pentru împlinirea actului poetic: “Și singur sunt ca într-o rugăciune”. Pe neașteptate, din chingile ritmicității aluvionare, din hipnotica melancoliilor și purităților cosmice de sorginte labiană, își fac loc între filele cărții fulgurații de-o “modernitate postmodernă”, dacă sintagma nu deranjează, fără excese de rigoare, acuarele de zăpadă duse până la ultima scrâșnire a viului: “Ninge definitiv,/doar saliva timpului înflorește/Ninge/ca într-o imagine de arhivă/iar în marginea satului/câinii mușcă din eternitate”.

Alexandru Drăghici oficiază o poetică a sincerității. Ampretele datului existențial nu sunt falsificate din rațiunile înscrierii în jocurile efemere ale zilei și nu se lasă orbit de o rostire poetică în contratimp cu nașterea valorilor sale interioare. Într-un poem dedicat lui Nichita Stănescu, el rămâne egal cu sine, credincios toposului care-l conferă identitate și libertate de mișcare-n datele-i proprii: “Ai putea totuși să nu exiști/am putea totuși să numărăm/îmbătrânind până la doi”.

## Non Angli, sed angeli

În 1914-1915 James Joyce a scris singura-i dramă (cu o problematică sentimentală), *Exilați* (*Exiles*, pe care Dan Ciobanu a tradus-o și a publicat-o la Univers în 2013). Deși textul propriu-zis nu depășește un anumit nivel mediu (aflându-se departe de captivantele aventuri dramatice de avangardă ale vremii), nu merită să fie dat uitării, atâta vreme cât nu-i, de fel lipsit de: complexitate pasională, ritm dinamic, vivacitate, scrupulozitate constructivă.

Tânărul scriitor Richard Rowan dintr-o suburbie a Dublinului e vizitat acasă de către verișoara lui, sensibilă profesoară de muzică Beatrice Justice – asiduă cititoare a operei sale. Din replicile alert schimbate între cei doi sesizăm că vizitatoarea i-a inspirat celuilalt o seamă de pasaje din ultima-i carte. Sub sugestionarea lui, ea recunoaște că nu se poate „dărui liberă și în întregime”, că-și stricase relația cu jurnalistul Robert Hand, vărul amândorura. Lărgind câmpul tematic al discuției lor, Rowan face aluzie la maică-sa care, mai înainte de a muri, îl exilase din inima ei, nevroind să-i recunoască soția și copilul, dovedind o categorică lipsă de înțelegere, îl evocă pe taică-său, o ființă aflată la polul opus, de o generozitate neistovită, jovială, chipeșă, nobilă, iubitoare. În timp ce scriitorul neliniștit se retrage din salonul casei pentru a duce niște scrisori la poștă, în scena frustă își fac apariția vărul Robert Hand, Bertha (soția lui Rowan) și Archie (copilul soților Rowan). Ironizând „pornirea protestantă” a Beatricei (copleșite de „tristețe, seriozitate, virtute”), Hand se distanțează față de verișoara lui, afișând un soi de răceală ibseniană. Cu totul altfel se comportă cu Bertha pe care o învăluie cu o căldură cehoviană, mărturisindu-i „o simpatie profundă”, oferindu-i un minunat buchet de trandafiri, dându-i de înțeles că o iubește nespun, apropiindu-se de ea cu îndrăzneală. Chit că nu-l respinge, femeia iubită de el îl ține la distanță, desublimându-i pasiunea înfocată. Odată întors în salon, Richard dialoghează prietenește cu Robert care-i cere să fie mai conformist și mai convențional, dacă vrea să aibă succes în spațiul public și, mai ales, să capete catedra de literatură romanică (din care poziție ar putea să participe la procesul de europenizare a Irlandei). De îndată ce rămâne doar cu soția sa, Bertha, Richard află de „avansurile” lui Robert, îi declară consoartei sincere că nu-i gelos pe vărul său, dar se arată intrigat de lipsa de maniere a celuilalt, acuzându-l de hoție, grosolanie și prostie. Trecând peste toate acestea, se arată dispus să-i acorde soției sale libertate deplină (din dorința de a se manifesta într-un chip prin excelență modern). Numai că perspicacea Bertha bănuie că libertatea pe care i-o acordă soțul ei într-un mod atât de generos e prețul plătit pentru propria libertate de a o trăda, de a o iubi pe Beatrice Justice, de a se comporta ad libitum.

În seara aceleiași zile, Rowan merge acasă la Robert (care o aștepta pe Bertha) și-i face cunoscut faptul că știe de încercarea-i de a i-o răpi pe nevastă-sa. Între cei doi bărbați se încinge o discuție aprigă, deosebit de tensionată, pe tema relației lor încordate, aflate sub semnul suspiciunii intoxicante. Văzându-se dat de gol, jurnalistul se simte penibil, exilat din postura „amantului ideal”, regretă că i-a înșelat prietenului și vărului său încrederea prețioasă, nu contenește să-i admire celuilalt puterea pygmalionică de a-și modela femeia ca pe o operă de artă. În ce-l privește pe Richard, el se abține să-și urască rivalul, îi atrage (cu cordialitatea de rigoare) atenția asupra faptului

că intempestiva „dorință de a poseda o femeie nu e dragoste” adevărată, ci doar un lamentabil surogat erotic, că autentica iubire trebuie să aibă permanent în vedere binele precum și specificitatea ființei iubite, îi dă de înțeles că o frumoasă, armonioasă, echilibrată, liberă relație erotică se cade să se desfășoare mai degrabă într-o modalitate angelică decât demonică, îl lasă să creadă că îndrăgostiții nu trebuie să fie niciodată ca niște englezi voraci, brutali, nemanierați, ci aidoma unor îngeri suavi, mlădii, delicați (citându-i celebrul dicton al Papei Grigore cel Mare: *Non Angli, sed angeli*). Continuându-și exercițiul de reeducare, de remodelare sentimentală, îi pretinde celuilalt să fie prudent, tacticos, temperat, să-și țină sub control pasiunea demăsurată, să nu-i îngăduie pathos-ului să-i copleșească logos-ul. Trecând, pe neașteptate, dintr-un registru tematic într-altul, simțind subit, nevoia să se exprime într-o tonalitate diferită, masochistă, prea sincerul scriitor îi face cunoscute partenerului său de dialog: propria imoralitate ascunsă, permanentă, dostoevskiana nevoie de autoumilitare, condiția-i de creatură ignobilă, greșeala de a fi dat dovadă de infidelitate conjugală, non-angelitatea sa profundă. Ca unul căruia i se face rușine de cele întâmplate, Robert Hand părăsește încăperea, lăsându-l singur pe Richard. O discretă bătaie în ușă îi atrage celui din urmă atenția. Deschizând, dă ochii cu ... Bertha în persoană. Desfășurat în aceeași manieră francă, transparentă, schimbul de replici dintre ei tematizează viori neplăcutul aspect al instrumentalizării femeii de către bărbat, al nevoii de respect reciproc, de încredere, de confidențialitate, de înțelegere întru consolidarea relației conjugale.

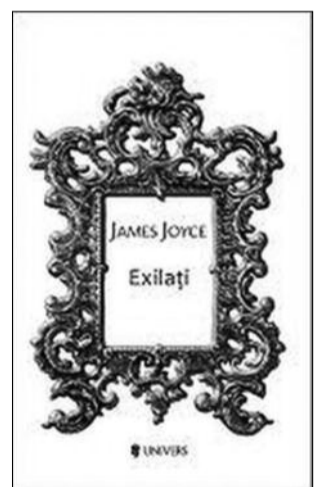
E rândul lui Richard să părăsească încăperea și s-o lase singură pe Bertha în casa celuilalt. Reîntorcându-se în încăperea, Robert o acuză pe nevasta prietenului său de a-l fi introdus într-un „experiment” erotic, de o cruzime nesăbuită, deplânge (citându-l pe Shakespeare), zadarnicele chinuri ale dragostei”, o învinuiește de trădarea unui secret inestimabil. După ce se împacă într-un chip tandru, cei doi se despart într-un mod amiabil, civilizată.

Imediat ce se întoarce acasă, în salonul modest, Bertha Rowan conversează, pe teme minore, cotidiene, cu bătrâna servitoare Brigid și cu neastâmpăratu-i copil Archie. Puțin mai apoi e vizitată de Beatrice ce-i aduce ziarul în care Robert îl prezintă, condescendent, pe Richard abia întors din exil ca pe „un distins irlandez”. Provocând la o discuție intimă și sinceră pe gingașa-i vizitatoare, ea caută să afle dacă aceasta îl mai iubește pe Richard, dacă nu cumva o urăște pe ea una. Din cauza intrării lui Richard în salon, conversația o apucă pe un alt făgaș, mai prietenește și mai relaxat. Rămasă, ulterior, doar cu soțul, Bertha îi mărturisește că o stânjenește comportamentul lui de „ucigaș de femei”, se ceartă cu el (fără a forța limita), imputându-i că o marginalizează, că o exilează din viața lui, că o nesocotește drastic, că se înstrăinează de la o zi la alta de ea. Câteva minute mai târziu îl primește în vizită pe Robert care îi dă de știre că pornește pe „meleaguri străine” spre a-și vindeca sufletul grav rănit după cele petrecute recent.

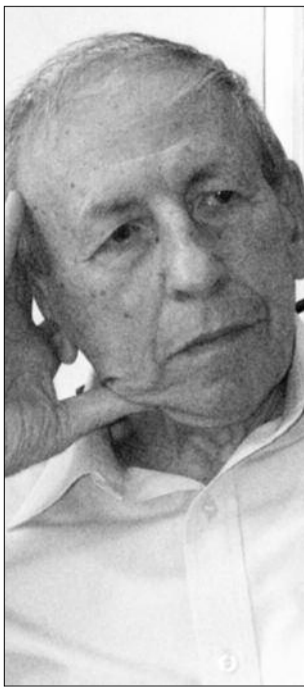
Adresându-se cât de curând soțului ei, Hand îl asigură că Bertha e o femeie onestă, inteligentă, devotată, ce merită să fie iubită pentru delicatețea, inocența, loialitatea și incoruptibilitatea dovedite clar și răspicat în cele mai intense momente ale existenței sale nepătate.



**Tânărul scriitor Richard Rowan dintr-o suburbie a Dublinului e vizitat acasă de către verișoara lui, sensibilă profesoară de muzică Beatrice Justice – asiduă cititoare a operei sale. Din replicile alert schimbate între cei doi sesizăm că vizitatoarea i-a inspirat celuilalt o seamă de pasaje din ultima-i carte.**



Marin Ioniță



Schiță pentru un volum. *Nu trageți în dinozauri!, II. Cazarma roșie*

Recrutele

**Am jurat. Cu o mână pe cartea sfântă. Cu o mână pe inimă. Cu privirea pe textul pe care trebuia să-l rostesc. Cu glasul înfundat. Îngânat. Cu limba împleticită. “Mai tare, băiete, nu se-aude!” am strigat. Am țipat. Am zberat: “Jur!” Și am semnat angajamentul. Zapisul. Pactul cu diavolul. Cu mâna mea. “De bună voie și nesilit de nimeni!”. Cu cerneală. Cu penița înmuiată în călimară. Dar parcă ar fi fost cu sange din venele mele.**

proza

Adevărat. Am jurat. Cu mâna pe biblie. În sfânta biserică. În prezența reprezentanților autorităților statului. În fața mulțimii de locuitori ai satului. Am jurat să fiu credincios noului sistem care punea stăpânire pe țară. “Trăiască Republica Populară!...”

Nu eram decât un băietan. Briciul încă nu se atinsese de barba mea. Vocea îmi era în schimbare. După lege mai aveam trei ani până la maturitate. Până să fiu bun de recrutat. Până să ajung cetățean responsabil de toate faptele mele și cu drepturi legitime, chiar de a alege deputați în Marea Adunare Națională și încă nu am ajuns să-mi pierd fecioria. Și asta conta. În cazul că politica e o mare curvă, eu intram virgin pe acest drum. Mă ia în brațe femeia fatală. Mă înhață. Mă răsfășă. Mă dresează. Și joc după cum mi se cântă. Șurub în mecanismul comunist...

Am depus jurământul chiar a doua zi după abdicarea regelui. El pleca în exil, eu deveneam cetățean al Republicii Populare Române. Nu ne-am strâns mâinile. Nu ne-am îmbrățișat. Nu ne-am plâns cu capul pe umăr. Nu ne-am rostit vorbe de încurajare. Ne-am despărțit fără să ne vedem.

I-am auzit doar glasul în căștile aparatului meu de radio cu galene: “La cei de față și viitori, sănătate!”. De față, de la distanță, eram și eu. Dar și mai important, unul dintre viitori. Dintre supraviețuitori. În ce lume?

Am strigat cu năduf, cu pumnii încheștați, am urlat ca o fiară în junglă: “Unde pleci, majestate? De ce te duci? Cui ne lași?” Surd. Mut. Își făcea bagajele. Se urca în vagon. Se lăsase detronat...

Se cânta în mine un marș pe care îl repetam în școală: “Adună-ți rege oștile și du-le la biruință așa cum le-ai mai dus!” dar cine să mă audă? Cine să mă asculte? La armă, cei de-un sânge și de-o lege? La arme, pentru neam și pentru rege! Care arme? Care neam? Care rege? Și cine? Totul se spulberă în vânt...

“Nu părăsiți aparatele, un mesaj important pentru țară! Nu părăsiți aparatele, un mesaj important pentru țară! Nu părăsiți aparatele, un mesaj important pentru țară!”

Îl mai auzisem o dată, era la 23 august 1944. Același rege anunța atunci preluarea puterii, răsturnarea guvernului, ieșirea din război.

Beție. Bucurie. Nebunie. Toată suflarea ieșea în drum, în răspântii, pe străzi, băteau toate clopotele bisericilor, cântau fanfarele, țambalele, fluierile, sembrățișau oamenii de se cunoșteau, de nu se cunoșteau, plângeau, râdeau... Pace-Pace-Pace! Pace-Pace-Pace! Pace-Pace-Pace!

A doua oară, “Mesaj important pentru țară...” în miez de iarnă, în ajun de Anul Nou. Măine anul se-annoiește, plugușorul se pornește!... “Regele, cu glasul său, ne face cunoscut că ne părăsește pentru binele țării...”

Regele meu. M-am născut și am copilărit în regat. Pe peretele nostru dinspre răsărit, lângă icoană era portretul suveranului. Când mă lua de mână mama să îngenunchem și să ne rugăm în fața Mântuitorului, îl aveam în privire și în suflet și pe majestatea sa.

Tăcere. N-a mai scos niciun cuvânt. Își făcea bagajele și atât. Chiar ajunsese la concluzia că aceasta este soluția? Să-l cred? Să nu-l cred? Habar nu aveam că i-au pus pistolul în coaste. Dar nici n-am auzit că cineva s-a împotrivit. Să fi sărit cu arma în mână. Cu băta sau cu furca prin sate. Gata să-și dea viața pentru rege. “Trăiască regele în pace și onor.” “De țară iubitor.” “și apărător de țară!”. Unde e regele? Unde onorul? Al lui? Al nostru?

Rămăsesem fără rege... Lăutarii satului. Se desfundase un butoi cu vin. Fum de pastramă la grătar. Hora mare. Hora unirii. “Pune perinița jos și sărut-o cu folos”. Cobza. Țambalul. Cântărețele: “hai, leliță, în deal la vie, să culegem răzăchie!” cîini printre picioarele noastre.

Mă-ntorc acasă plouat. Baligi pe părtie. O sanie cu clopoței.

Împing poarta cu piciorul. Icnete în coșar. Costică, fiul gazdei, ținea coada vacii și o viola. Vita rumea liniștită. El, în extaz. M-a privit cu ochi de

nebun. Cred că m-ar fi ucis de nu m-aș fi retras. Oricum, nu puteam să mai stau în aceeași odaie cu blegul și năvlegul de Costică. Cu handicapatul și posedatul. Să mâncăm la aceeași masă. Din aceeași mămăligă. Să bem din aceeași cană.

Mi-am luat cufărul și m-am așezat pe el la marginea drumului.

Eu și regele. Exilul lui în Apus. Rătăcit eu în țara mea...

Doamne, ce-am făcut? Cine mai sunt? Al cui?

Am jurat. Cu o mână pe cartea sfântă. Cu o mână pe inimă. Cu privirea pe textul pe care trebuia să-l rostesc. Cu glasul înfundat. Îngânat. Cu limba împleticită. “Mai tare, băiete, nu se-aude!” am strigat. Am țipat. Am zberat: “Jur!”

Și am semnat angajamentul. Zapisul. Pactul cu diavolul. Cu mâna mea. “De bună voie și nesilit de nimeni!”. Cu cerneală. Cu penița înmuiată în călimară. Dar parcă ar fi fost cu sânge din venele mele. Cetățean loial. Să lupt pentru cauză până la victoria finală. De mi se cere, să fiu în stare chiar de sacrificiul suprem. Așa să ne-ajute Dumnezeu...

Un adolescent. Poate inconștient. Dar ce conta? Toți funcționarii. Toți bugetarii din comună am fost strinși în turmă și duși la biserică să depunem jurământ și să semnăm câte-un angajament personal. Salariații de la primărie, învățătorii, pădurarii, cantonierii, receptorul... Ultimul trecut pe tabel, eu, agronomul practicant angajat provizoriu pentru cultura de tutun. Mânzul. Poate mielul pascal. Bun de sacrificat.

Nu eram decât un băiat. Cu câteva tuleie în barbă. Briciul nu se atinsese încă de obrazul meu. Șeful mă ținea mereu în “Măi, copile!”. “Mânzul de la C.A.M.” îmi spuneau la primărie. “CAM” – casa autonomă a monopolurilor. Agent de cultură a tutunului. În comuna Gherăseni, județul Buzău. Mai aveam trei ani până la majorat după socotelile de atunci. Până să ajung cetățean cu drepturi depline. Până să recrutez. Până să am drept de alegător. Dar eram funcționar. Bugetar. Salariat de stat. Și am jurat în biserică. După primar, după notar, după directorul școlii, după învățătorii... În prezența împuterniciților de la Buzău, cu banderole roșii pe măneca hainei de piele. În prezența șefului postului de jandarmi. Și a preotului care slujea: “Biruința mai marilor noștri asupra celor potrivnici dăruiește, și cu crucea Ta păzește pe poporul Tău.” Îl asociau și pe Dumnezeu...

Sărbătoare în floare. “Sorcova vesela...”. “Vine capra de la munte cu steluțe albe-n frunte...”. “Steaua roșie. Steaua Kremlinului. Înainte, tovarășii!”

Da, sunt vinovat. M-am rinocerizat. M-am dinozaurizat. Stau pe cufăr în margine de drum. În răspântie.

Lăutari. Butoiul de vin. Cântărețele: “Sanie cu zurgălăi”. Fum de cărnați. Activistul de la Buzău cu banderolă roșie pe mână. Jandarmul cu pușca pe umăr. Primarul, fete, băieți, femei, copii. Bărbați, babe, moșnegi, cetățeni buimaci...nimeni nu mă bagă-n seamă.

Înghetat, degerat, mă găsește șeful meu spre seară. I se face milă de mine. Mă ridică de pe cufăr. Mă duce la amanta lui, o vădană doloană, care mai avea încă snagă.

Odaia mare. Mirosoasă de busuioac. Velințe pe pereți. Masă la mijloc. Scaune cu rezămătoare. Sobă de teracotă. Mușcate în fereastră. Gutui pe corlată. Oglinda de-un stat de om. Pe peretele de la răsărit, lângă icoana cu sfântul Gheorghe, biruitorul fiarei, tabloul regelui întors pe dos. Cu fața la zid. Cu spatele la noi...

Face focul. Mă întrebă cât câștig pe lună. Cam puțin dar trebuie să-i dau pe toți...

N-am mai apucat. Peste o săptămână, i-a trântit ușa în nas șefului meu, motiv pentru care el a

început să mă persecute. Devenisem copilul de suflet al văduvei de război. Declara că are de gând să mă înfieze. Dăduse norocul peste mine...

Mi-a întins sârmele aparatului meu de radio, confecționat artizanal. Îl căutam. Dispăruse în ceață. Din când în când stihurile unui poet de ocazie, Alexandru Toma, mi se pare... “Ia-ți lădița și mămăița și adio Dîmbovița”. Mai blânde decât altele, tot ale lui: “Căine rău, nu intrăți, nu intrăți! Ba intrăți și-n cap îi dați!”

În odaia mea curată, mi-am pus cărțile pe masă și m-am apucat de lucru. Eram elev, cu examene în particular (adică fără frecvență, cum avea să se numească mai târziu). La liceul teoretic din Buzău. Îmi pusesem în gând să ajung student la medicină. “Gândul nebunului până la marginea pământului”.

Dar deodată, vădana s-a hotărât să nu mai ardă lemne în două sobe. Și nu știu cum s-a făcut că într-o seară, cu perdeaua trasă, cu lampa făcută mică și căteaua slobodă în curte, după friptura de curcan și-un pahar de vin de buturugă, a-nceput hârjoana... Nu m-am împotrivit ispitei, ba chiar m-am trezit că aveam inițiative. Al dracului îmi mai plăcea între coapsele ei...

Dar după primul contact, mi s-a făcut silă. De ea, de mine. M-am dat jos din pat și m-am așezat pe covor, cu coatele pe genunchi, cu capul în palme. Asta era tot? De-atâtea ori, așteptam să descopăr femeia în visele mele erotice, în stările de veghe. Fericirea supremă... O descopeream în mizerie... miroso de scursuri... de lichid seminal... piei atârnată... carne fleșcăită... mă simt murdar. Întinat. Cu sufletul pătat. Animal scârbos. Ticălos. Tanti stă în pat dezbrăcată. Relaxată. Știe ea ce știe. Mă lasă să dospesc în mine. “Nu ți-e frig, băiete?”. Îmi pune mâna pe creștet. Tremur ca lovit de friguri. “Vino în pat să te încălzești!”. Nu am putut să rezist. Dobitocul din mine era nestăpânit. S-a aprins. Și iar și iar în acele nopți lungi de iarnă. Mă simțeam stors de vlagă...

Ziua, din gospodărie în gospodărie, la cultivatorii de tutun. Cântăream iarba dracului. Pe sub șoproane. Prin șure. Șeful nu mă ierta. Nu mă ocretea. Îmi îngheța mâna pe cântar. Înghețau și oasele în mine. Băteau vânturi de bărăgan. Din gospodărie în gospodărie, eu căram cântarul. Și greutățile. De două sute cincizeci de grame, de cinci sute, de un kilogram, de cinci, de zece... Și iar începeam cântăritul la alt cultivator. Și iar mă luptam cu teancurile și cu baloții de tutun. Norocul meu să mai mă încălzesc. Dictam cifrele și d-l Stănescu le scria în registru. Cu mâna lui în mănuși fără degete. Cu borcanul de vin lângă el. Fiecare gospodar se simțea dator să ne adape cu zeamă de strugure. Nu eram invitați de nimeni în casă să ne mai încălzim.

Șansa mea, vădana. La ea mă lăfăiam. Căldură plăcută. Masă îmbelșugată. Cât am stat acolo, am mâncat mai multă friptură decât în toată viața. Știa să gătească. Fiică de chiabur, trecuse printr-o școală de menaj. Unul dintre acele așezăminte care pregăteau bune gospodine, pentru acel fel de aristocrație măruntă a femeilor care nu lucrau la câmp. De altfel se și măritase cu un plutonier reangajat, care din păcate, a murit pe front. Răsplătit cu avansare la gradul de sublocotenent post-mortem. Și pentru că se întâmplase pe frontul de apus, doamna primea o frumoasă pensie I.O.V.R.

De altceva nu mai avea nevoie. Moștenise destulă avere. Nu-i mai trebuia decât unul ca mine. Tânăr. Fără alte obligații. Și mă avea...

Ca să-și asigure viitorul, creștea o fată pe care s-o adopte. Sabina. Elevă la Școala Normală din Buzău. Peste un an învățătoare.

Și se făcu cum se făcu, că împreună cu toate neamurile din sat și cu preotul se hotărâră să mă înfieze și pe mine. Ba ne și logodiră. Sabina a acceptat fără să clipească. Era clar că nu simțea nimic pentru mine, dar nici că avea pe-altcineva. Nu avea preferințe. Nu avea voință. Se lăsa purtată de val...

A luat concediu medical pentru o săptămână. Atunci ne-am logodit. S-a pus la cale și pregătirea actelor de adopție. Lucru de durată, pentru că trebuia și acordul părinților mei. Care, ca toți țărani, aveau ezitări. “De, nu știm cum va fi să fie...”

Cărți ale generației '80

## CUNOAȘTEREA ISTORIEI ȘI POEZIA RĂZBOIULUI

În 1999 Ioan Flora publică, la Editura „Libertatea” din Pancevo (iarăși!), *Medeea și mașinile ei de război*, volum reapărut trei ani mai târziu în versiune bilingvă româno-engleza (traducere: Adam J. Sorkin și Ana Cârâc) la Editura clujeană „Dacia”. Critica nu a ezitat să considere *Medeea...* una dintre cele mai valoroase cărți, ba chiar cea mai... din tot ce scrisese Ioan Flora până în acel moment. Într-un articol datat 20 aprilie 1999, inserat apoi ca postfață (și) la ediția din România, Ioan Buduca afirmă fără încojur că „*Medeea și mașinile ei de război* este grozav [...]”. Este, fără îndoială, cel mai bun volum scris de Ioan Flora. Și una din cele mai bune cărți de poezie românească.” Criticul bucureștean, fără dubii un bun cunoscător al poeziei lui Flora, pronunță aceste judecăți de valoare și sub impulsul de fascinație al primei lecturi. Cel mai convingător accent critic este însă pus pe „simțul istoric al unui eminent purtător de memorie istorică”, Buduca recunoscând că „M-au uimit întotdeauna cunoștințele istorice ale poetului Ioan Flora”, caz unic, în opinia criticului, în poezia contemporană, nu numai românească ci și europeană. Singura asociere pe care o vede este cea prin care poetul român se întâlnește cu Constantin Kavafis, cu diferența că, așa cum am mai arătat, elinul „a [...] încercat această materie primă, dar o făcea cu prudența celui care lua istoria ca reper mitologic.” Oportună distincție, fiindcă cei doi poeți se scaldau în apele a două culturi care, dincolo de câteva coordonate comune, au, luate în parte, specificul lor. Dacă la Constantin Kavafis referințele mitologice se implică, poate involuntar până la un punct, în construcția poeziei, la Ioan Flora aria culturală specifică se extinde și la Serbia și la Balcani, la istorii ale Bizanțului, toate trei zone adiacente culturii fundamentale românești.

Altă certitudine ce se susține prin publicarea volumului din 1999/ 2002 este „acuratețea [...] propriilor mijloace” poetice la care ajunsese Flora. După ce parcursese în etape „tot felul de modernisme”, el își consolidează arta poetică originală, definitorie, și aici sunt de acord să sublinieze a doua oară, dimpreună, de data aceasta, cu Ioan Buduca, apropierea agenților structuranti și a mijloacelor expresive de „cele ale prozei moderne mai degrabă decât [de] cele ale modernismului liric.” Ca un amănunt insolit, menționat la începutul incursiunilor mele în universul lui liric, Ioan Flora a fost singurul poet consacrat printre prozatori majoritari ai primului val optzecist. Cu alte cuvinte, singur printre congeneri – povestitori, romancieri și teoreticieni de o factură specială!

Întorcându-mă din nou către *Medeea și mașinile ei de război* pot spune că ceea ce era de așteptat se și întâmplă – tema volumului, declarată de alfel prin titlu, este războiul. Nu este o temă oarecare ci una dintre temele majore, ce poate sta alături de cele trei teme fundamentale: dragostea, moartea și natura. Cel puțin așa rezultă din una din cărțile utile scrise de Edgar Papu: *Evoluția și formele genului liric*, Editura Tineretului, București, 1968. În peisajul liric original al umanității, lirica războiului coexistă cu cântecele care aveau ca teme munca, magia, prietenia și forțele naturii. Pe măsură ce are loc emanciparea fenomenului liric, tema războiului se rarefiăză, în literatură făcându-și loc poezia antirăzboinică, elegia civică și poezia patriotică, secțiuni unde războiul ajunge o temă marginală. În mod original însă la Ioan Flora ea se leagă de mai vasta temă a istoriei, o atracție constantă pentru spiritul cognitiv și creator al poetului. Numeroase date, locuri și figuri istorice, unele preluate din cronici bizantine, spaniole, cavaleresti sau chiar apocrife, își fac loc în

versuri. Cele de prim rang sunt de ordin simbolic: cea dintâi este figura tutelară a Medeei, soția răzbunătoare și ucigașa a lui Iason, iar următoarea este figura Comandantului Bătăliei. Chiar din primul poem, *Iarba-jumătate om*, se resimte printre rânduri o frenezie a mișcării, o impetuoșitate ce decurge din acumulări verbale, din juxtapuneri și frecvente enumerări, caracteristici ale poeziei lui Flora pe termen lung:

„Comandantul Bătăliei stătea la masa acoperită de mape, cupe, misive./ pene de scris, călimări, hărți înfățișând cetățile Baradulim și Bel Grando/, Ahandin, Zorio, Zorzanelo și altele, o mulțime până la Burgas/ și Pera și Constantinopoli./ stătea cufundat și răsfoia, la întâmplare, capitole dintr-un/ manuscris masiv, caligrafiat în scriere de tip *gotic textualis*./ dar nu părea să-l preocupe nici conținutul, nici imaginile anexe.”

Comandantul Bătăliei nu este atras de cronici despre războaie ci de războaie ca atare, de arme, de oșteni, de animale și de mașini de luptă, de cruzimea și de spectaculosul funest al încăierărilor escaladate pe viață și pe moarte:

„Și totuși, stăruind vădit asupra părții vorbind de câini/ «zdraveni și feroși pentru a fi feroce și mușcători»/ (*per ipsum designum demonstratur*) / înfășați în veste de piele de măgar sau de bivol, purtători de foc/ în cupe de aramă, și mai ales despre călărețul încolțit zbătându-se/ în capcana armurii de oțel, care încearcă să lupte/ cu himere de aer lătrător dar se dezzechilibrează și cade neputincios la pământ”.

*Iarba-jumătate om* este, și ea, o armă cumplită, o otrăvă magică la fel de distrugătoare, de primejdioasă, ca și personajul fabulos din poveștile românești, *Jumătate-Om-Jumătate-Iepure-Șchiop*. *Iarba-jumătate om* este beladona, sau mătrăguna, sau cireșa-lupului, ucide instantaneu și se pare că o fiertură preparată din această plantă fatală le-a fost administrată și nefericiților copii ai lui Iason de răzbunătoarea vrăjitoare Medeea, soția lui. Această doamnă buruiiană reprezintă duhul și puterea morții neiertătoare ce se impune unor victime, vinovate sau nu, prin asasinare, crime, magie neagră, molime, războaie. Este uncalta, mijlocul prin care se urmărește „cum să se spulbere ceva care este”:

„Comandantul Bătăliei căzu pe gânduri, chiar dacă nu i se păru nimic [...] / Gândul i se opri (inexplicabil) pentru o clipă la beladona/ și se căzni să-și reamintească cum i se mai spune buruienii/ ce poate multiplica viața, care ucide pe loc./ - *Cireșa-lupului!* Exclamă triumfător, după o secundă de ezitare./ Comandantul Bătăliei./ Ar mai fi și *Doamna-codrului...* / - Și *Iarba-jumătate om.*”

*Cum să se spulbere ceva care este?*, titlul straniu al poemului ce urmează, sugerează, ca și întregul poem de fapt, febra malefică de care sunt cuprinși războinicii în frunte cu căpeteniile lor, ca și genericul devastator al bătăliilor viitoare:

„Iarăși îi vuiuau tâmplele, palpații puternice, crampe la stomac./ Chiar dacă nu lupta cu nimeni, el se simțea azi învins./ mâine neînvinș [...] / o mereu aceeași natură care se îndoiește/ de aproape orice/ (cum să se spulbere ceva care este?) / În seri stinse de iarnă el vorbea de dezastră preapocaliptice./ de tusea astrală și ciuperci.”

În amplul poem titular, *Medeea și mașinile ei de război*, sunt inventariate, puse în mișcare, convocate, o multitudine de arme care au făcut istorie, așa sumbră cum este, cortegiile de urmări catastrofale ale folosirii lor, totul descris prin acumulări halucinante, parcă voit haotice, obsesive, de mijloace și de efecte belicoase, fără ca nici o stare lirică să se expună nemijlocit prin

implicarea emoțională a poetului. Acesta asista din umbră, asemenea unui cronicar obiectiv, la toată acea pustiire a lumii exterioare și a sufletelor. În mijlocul tumultului fatidic tronează Medeea, ea însăși suverană a răului:

„Tunete, eclipsă de soare, trunchiuri de fag, vase cu smoală/ și sulf./ berbece cu vârful de fier, atârnat în turn./ pentru spargerea zidurilor./ Testude./ Foc./ Foc./ [...] / Focul grecesc purtat de asini./ alcoolul, gazul, oțetul, torțe purtate de om sau stafii./ catări, bivoli, câini, pisici și șobolani cât muntele./ bombarde, cerbotane, scopete./ nave de acostare./ nave aruncătoare de caratele, spărgătoare de vase și cetății./ smoală, sulf, mărăcini și călți, soareci incendiari./ vinul, păcură, uleiul./ arme fierbinți deșertate în viscerele inamice.”

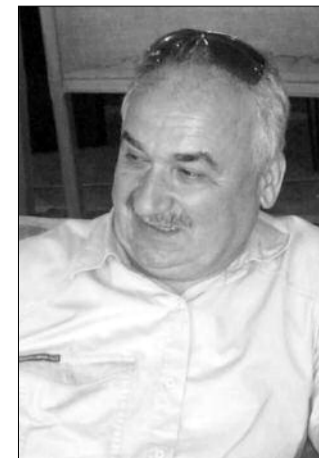
Tot acest vârtej incendiar și dărâmător ne aduce aminte de războiul din Iugoslavia, purtat împotriva acesteia de forțele NATO, și nu întâmplător cartea apărea în 1999, când, la 24 martie, asupra țării vecine s-a abătut din senin urgia. Pe Comandantul Bătăliilor din poeziile lui Ioan Flora îl urmăreau ziua coșmarurile nocturne, dar avem motive să credem că pe sârbi coșmarurile războiului i-au urmărit – și poate îi urmăresc încă – zi și noapte. Îmi amintesc cât era de afectat Flora, aflat atunci la București – se temea pentru casa părintească de la Vârșeț și pentru prietenii lui sârbi, expuși oricăror primejdii. Imaginile din poemul *Murmuram, murmuram, mă rugam* sunt grăitoare:

„Ce vis, Doamne, ce vis! Strigă îngrozit Comandantul Bătăliilor./ sărind din patul cu baldachin în cizme și apucând cu dreapta/ spada de pe taburetul albastru./ Se făcea că mergeam desculț, cu capul descoperit, îmbrăcat/ numai într-o jiletcă (auzi, într-o jiletcă!) printr-o câmpie/ fără de capăt:/ mergeam zile în șir cu picioarele zdrelite./ fără un strop de vin la masa încropită din pâine de secară/ și ciorba de linte:/ soarele era dogorător, pulberea se înălța în urma noastră/ în valuri de pucioasă, întunecând fața lumii...”

*Iapa Dunărea* este textul care încheie volumul *Medeea și mașinile ei de război*. Dedicat lui Gellu Naum, poemul este creditat drept un apogeu al celor cuprinse în această ultimă carte, de real angajament antirăzboinic, scrisă de Ioan Flora. *Dunărea* este cel mai însemnat, mai fidel și complet martor al istoriei țărilor riverane din proximitatea Balcanilor, între care România și Serbia. Fluviul este comparat ironic cu o iapă, prezentă în mai toate războaiele, dar niciodată încălecată de cavaleri, care se urcau numai pe cai masculi. Parșivă și neînvinșă, o bătrână mereu prezentă în istoria regională, coloană vertebrală a spațiului cultural carpat-balcanic, *Dunărea* este locul eternei reîntoarceri în istorie, fiindcă pe malurile ei domnește încă aceeași răzbunătoare dar deja bolnava Medeea:

„... Mă vânzoleam prin viitoare Siberii, adăstasem deja la Bug./ dar printr-un hazard luasem calea înapoi spre țară./ călare pe iapa răpciugoasă și tăiată în două./ pe iapa bălțată zisă Danube./ Mai trecuse o clipă, mai trecuse un secol, Medeea/ îmi porunci (știind-o beteagă) s-o înjunghii, s-o împușc./ Mi se făcuseră niște noduri în mațe, limba mi se împletici în gând./ schiopătam cu mâna cu care scriu./ nu mai aveam trai nici cu mine, nici cu alții./ ce mai, căldarea cerului alunecă și căzu, împlântându-se pe jumătate/ în pământul patriei lor tricolore și mute”.

„Pielea iepii Danube” care în cele din urmă „atârna într-o rană pe noptieră” este tăbăcită chiar de substanța poeziei antirăzboinice a lui Ioan Flora.



**Pe măsură ce  
are loc  
emanciparea  
fenomenului  
liric, tema  
războiului se  
rarefiăză, în  
literatură  
făcându-și loc  
poezia  
antirăzboinică,  
elegia civică și  
poezia  
patriotică,  
secțiuni unde  
războiul ajunge  
o temă  
marginală. În  
mod original  
însă la Ioan  
Flora ea se  
leagă de mai  
vasta temă a  
istoriei, o  
atracție  
constantă  
pentru spiritul  
cognitiv și  
creator al  
poetului.**



**În câteva zile deveni șeful neoficial al așezământului. Doctorul Gîgiu era în stare să îl întrebe pînă și cum să dea o rețetă unui bolnav, atît de marcat era de această nouă internare.**

**Dar pacientul nu făcea probleme. Se ascundea în camera lui zile întregi, aștepta masa la ora fixă, o prelua deschizînd ușa cît să încapă bolurile mari în care i se puneau felurile de mîncare.**

proza

În 1975 doctorului Pantazi i-a fost recunoscută pregătirea de medic și a fost trecut la patul bolnavului, cum se zice, părăsind sectorul administrativ. Era deja tîrziu pentru el, era în pragul pensiei. Directorul de atunci, Stelian Gîgiu, era la bază medic ginecolog și era prea puțin pregătit ca să consulte psihicul pacienților din sanatoriu. Însă el aborda la consult pe fiecare pacient cu ceea ce învățase el mai bine în munca de ginecolog: un tușeu rectal. Așa îi intrase lui în cap, încă din facultate, că în rect poate fi citită orice maladie, că după forma și starea rectului poate fi caracterizat fiecare individ. Uneori o nimerea și atunci își releva sieși sau altora din preajmă teoria sa, pe care o prezenta drept infailibilă. Circula și o anecdotă pe seama doctorului Gîgiu, numai că nimeni nu avea certitudinea că era și adevărată. Cică, cu ceva vreme în urmă, un nebun s-ar fi cățărât pe acoperișul sanatoriului, ca să vadă mai îndeaproape avioanele care mai treceau pe deasupra, să le facă el semn cu o batistă aviatorilor și că ar fi alunecat și ar fi căzut rupîndu-și un picior. A fost chemat de urgență la fața locului doctorul Gîgiu care după ce l-a așezat pe bolnav pe o targă a început consultul cu un tușeu rectal.

- Domnule, i-a strigat bolnavul, dar problema e piciorul, că e rupt...!

- Taci, i-a strigat doctorul Gîgiu, eu cred că problema e mai gravă, că numai dacă te-a gîdilat ceva în fund îți-a venit în minte să te urci acolo...!

Tot în anul 1975, în septembrie, cînd tocmai se umpleau de mireasmă strugurii din curtea sanatoriului, în față a tras o mașină cu geamuri negre, era un Reanult de culoarea petrolului, model adaptat, cum se mai găseau cîteva în parcul auto al președintelui Ceaușescu. Și din el nu a coborît cine știe ce mahăr al zilei, ci un pacient nou, cu o trimitere specială pentru internare. Se numea Moise Poponeț. Șoferul i-a coborît bagajul, un geamantan maroniu cu rotile, cum nu se prea văzuseră prin zonă și un sac special pentru costum, din care se vedeau poalele unor cămăși colorate și i-l-a dus pînă în holul sanatoriului. După care a așteptat o eventuală comandă.

Doctorul Gîgiu l-a văzut prin geamul biroului său, a simțit că se întîmplă ceva special, așa că și-a pus stetoscopul după gît, deși nu mai făsuse asta de pe cînd era stagiar și a ieșit înaintea musafirului.

Musafirul a inspectat cu privirea așezământul. Nu părea să-și fi făcut vreo impresie din prima, rictusurile gurii păreau mai mult să arate o oarecare nemulțumire. Cînd l-a văzut pe doctorul Gîgiu și-a lăsat puțin capul înainte și l-a privit pe sub sprîncene, ca și cum ar fi vrut să îl analizeze din prima. Și din nou, rictusurile gurii care se mișcau ca și cum ar fi fost vorba de un tic nervos, arătară aceeași vagă nemulțumire.

Situația îl fistfci pe doctorul Gîgiu care se apropie de străin cu mîna întinsă. Acesta o evită, ducîndu-și ambele mîini la spate.

Doctorul Gîgiu se pierdu cu totul și de emoție gura i se umplu de salivă.

- Cine e director aici?, întrebă străinul.

Doctorul Gîgiu se uită spre străin ca și cum nu ar fi înțeles întrebarea, dificultatea era însă faptul că avea gura plină de salivă și dacă ar fi deschis-o i-ar fi curs, probabil, pe bărbie.

- Eu sînt, reuși să îngaieme, totuși.

- Mă bucur. Sînt Moise Poponeț. Și îi întinse mîna doctorului Gîgiu care o apucă destul de comic cu ambele mîini, ca și cum s-ar fi agățat de ea, să nu cadă. Moise Poponeț își trase cam brusc mîna dintre mîinile doctorului Gîgiu, așa că acesta se dezechilibră puțin.

- Convoacă consiliul administrativ peste zece minute și să-mi ducă cineva bagajul în cameră, ordonă străinul.

Care cameră, ar fi vrut să întrebe doctorul Gîgiu, dar nu îndrăzni. Că nimeni nu îi spusese că ar fi trebuit să rețină vreo cameră. Și care consiliu administrativ? Că nu aveau așa ceva în

## Laika

această paragină de lume... Și ca să iasă din situație, ieși pe un hol, îl găsi pe doctorul Pantazi și îi ordonă să aducă rapid în sala de mese pe oricine găsește din personal. Nu erau mulți la ora aceea de după amiază, dar se adună ceva lume, cît să arate a consiliu administrativ. Au venit pe rînd, destul de mirați, doctorul Macea, doctorița Zbîrcilă, asistenta Ochișor, doctorul Băcănicu. Doctorul Băcănicu întrebă speriat:

- Se desființează sanatoriul? Că așa am auzit.

Nu l-a întrebat nimeni de unde a auzit asta, dar nici nu îl luă în seamă. Veni și electricianul Buzatu, deși nu ar fi avut treabă în acest context, numai că doctorul Gîgiu îi făcu semn să rămînă, ca să fie la număr. Mai sosiră cîțiva. Moise Poponeț îi urmărea cu privirea, cîntărindu-i pe fiecare. Gura continua să facă aceleași derutante rictusuri. După ce adunarea păru să se stabilizeze, străinul îi făcu semn doctorului Gîgiu să se așeze, el rămase în picioare, căpătînd brusc un ascendent, după care le spuse pe un ton destul de marțial:

- Mă bucur să vă cunosc. O vreme o vom petrece împreună. Am ales să vin aici pentru a-mi trata o boală de nervi, despre care vom mai discuta. Mă numesc Moise Poponeț și sînt vărul generalului Pacea!

Se uită peste acea adunare derutată, care era limpede că habar nu avea cine este generalul Pacea, dar care accepta situația neștiind cum să reacționeze în asemenea momente. Va afla ea la timpul potrivit ...

- Și o rugăminte, mai spuse străinul, încercînd o privire sfredelitoare în acest trup comun, al personalului de la sanatoriu: Aici sînt eu, Moise Poponeț și nu generalul Pacea. Eu, doar eu răspund pentru faptele mele, că dacă e să o iau pe cîmpuri, de nebun, nu generalul e acela, ci eu. Că dacă mă legați în cămașă de forță, pe mine mă legați și nu pe general. Să fie clar!

Ce să fie clar? Nimeni nu înțelese nimic, dar tăcerea a fost un răspuns destul de limpede, care îl mulțumi pe străin.

- Și încă un amănunt, mai spuse Moise Poponeț: nu accept nici o aluzie, nici o ironie la adresa numelui meu. Să fie clar!

După ce Moise Poponeț tăcu, se făcu o liniște jenată între cei de față. Doctorul Gîgiu rămase cu un rictus comic al gurii, neștiind dacă trebuie să accepte situația sau să aducă unele precizări în ceea ce privește ordinea interioară a sanatoriului. Dar tot străinul îi scoase din situație, făcîndu-le semn că sînt liberi.

Începu o forfotă susținută în sanatoriu.

Ce cameră să-i dea noului venit?

O să accepte să mai stea cu cineva în cameră?

Cine e acel Pacea? E general de armată? E general de miliție?

Nu cumva e o formă mascată de a fi trecut în planul doi doctorul Gîgiu?

O fi călcat pe bec?

E drăguț, drăguț de tot, spuse doctorița Zbîrcilă.

Nu cumva ne-am pripit cu individul? Are vreo recomandare, vreo trimitere... ?

Cei șase pacienți din camera cinci au fost redistribuiți în celelalte camere într-un cor de bombăneli. Doi asistenți și o femeie de serviciu aranjară camera cinci, scoaseră cinci paturi, schimbară așternuturile, aduseră o masă din biroul doctorului Gîgiu, schimbară perdelele pătate de muște, frecară podelele cu petroxin.

- Dar o cheie, ca să pot să încui pe dinăuntru? Că nu vreau ca orice dezaxat să îmi calce în cameră ...

- Nu se obișnuiește, dar găsim, îi răspunse Gîgiu.

- Mîncarea o vreau în cameră, spuse Moise Poponeț. Și țineți cont, nu mîncînc murături în sare, ci numai în oțet.

Doctorița Zbîrcilă îi spuse că nici nu se pune problema murăturilor, că astea nici nu există la beci.

- Ei, nu-i nimic, spuse Moise Poponeț, de acum or să existe ...

Pînă seara prin întreg sanatoriul trecu parcă un curent care răscoli toată suflarea.

Dar dacă îl luai pe Moise Poponeț așa cum era și nu te mirai prea tare și nici nu încercai să i te împotrivesți, nu aveai probleme, te înțelegeai cu el. Avea un fond bun.

În cîteva zile deveni șeful neoficial al așezământului. Doctorul Gîgiu era în stare să îl întrebe pînă și cum să dea o rețetă unui bolnav, atît de marcat era de această nouă internare.

Dar pacientul nu făcea probleme. Se ascundea în camera lui zile întregi, aștepta masa la ora fixă, o prelua deschizînd ușa cît să încapă bolurile mari în care i se puneau felurile de mîncare. Că dacă pînă acum mîncarea se împărțea în niște castroane de tablă, ciobite și ondulate în cea mai mare parte, Moise Poponeț le ceru farfurii de ceramică, el însuși alegînd modelul. Mai dispărea, cîte o săptămînă chiar, cînd se întorcea aduna cîțiva medici sau asistenți și le spunea conspirativ că se întîlnise cu generalul. Deși nimeni nu aflase încă cine era generalul, aerul conspirativ al pacientului era suficient să se creadă că era vorba de cineva mare de tot.

La un moment dat doctorul Băcănicu spuse doctorului Macea, de față fiind și asistenții Cărmăzan și Boilă, că a văzut-o pe doctorița Zbîrcilă ieșind cu pas ferit din camera lui Moise Poponeț. Asta era luni pe la prînz. Marți, la sfîrșitul programului, doctorul Băcănicu a primit ordin scris de la Direcția de sănătate să se prezinte la leprozeria de la Tichilești, unde fusese detașat pentru doi ani. Fără comentarii. Degeaba a încercat doctorul Băcănicu să protesteze, să se roage, să plîngă, doctorul Gîgiu a dat din umeri, primise hîrtia de la centru, el nu era decît un simplu executant.

Și familia? Că avea nevastă și doi copii...

Să și-i ia cu el, în leprozerie. Că și acolo sînt oameni, ce atîta tevatură...!?

Detașarea intempestivă a doctorului Băcănicu a fost trecută în contul lui Moise Poponeț și un frison cuprinse pe toată lumea. Nu, nu era de glumit. Doctorul Gîgiu trecea de două, trei ori pe zi pe lîngă ușa lui Moise Poponeț, bătea încetîșor, aștepta un răspuns și dacă acesta venea, întreba dacă pacientul are nevoie de ceva. În general pacientul nu avea nevoie de nimic, se mulțumea cu ceea ce avea, dacă o să aibă nevoie de vreun lucru sau de vreun serviciu, va cere el la timpul potrivit. Punct.

Trecuse un an de cînd venise Moise Poponeț în sanatoriu și parcă lucrurile se schimbaseră în bine. Personalul era mai atent cu pacienții, aceștia se prinseseră de situație și amenințau tot timpul că dacă ceva nu e în regulă îl vor informa pe *Tovpoponeț*. Chiar și cei de la Centrul de sănătate reacționau cu plus de solitudine ori de cîte ori doctorul Gîgiu cerea fonduri, el însuși se folosea de prezența lui Moise Poponeț și nu făcea economie cînd era vorba de solicitări. Într-un an fusese făcută o curățenie generală în sanatoriu, se schimbaseră mobilierul în jumătate dintre saloanele stabilimentului, se cumpăraseră pături cît pentru un regiment și pijamale cît să îmbrace toată comuna. Și meniul fusese îmbunătățit, nu lipsea carnea la masa de prînz iar seara pacienții primeau portocale sau banane.

Doctorița Zbîrcilă continua să îl viziteze în cameră pe pacient, dar nimeni nu mai remarcă acest lucru. Că dacă femeia nu și-ar fi schimbat comportamentul, insinuînd adeseori că doctorul Gîgiu e cam învechit pe post, nimeni nu ar fi băgat de seamă nimic și nici nu ar mai fi comentat. Numai că în ianuarie 1977, imediat după Revelion, doctorița Zbîrcilă a primit detașare fără drept de comentarii la șantierul Canalului Dunăre-Marea Neagră, la punctul Agigea. Degeaba a plîns femeia, degeaba a urlat spre cele patru zări că are doi copii de crescut, că are un soț cu munci de răspundere la fabrica de azotați, că e bolnavă, că are un rinichi în piuneze, nimic și nimeni nu părea să o mai ajute. Degeaba bătea la ușa lui Moise Poponeț, acesta nu îi mai răspundea. Pînă în ultima clipă, cînd își